

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedros

Gretos Pukytės,

V kurso, darbo teisės

Studijų šakos studentės

Magistro darbas

Pranešėjo apsaugos reguliavimas darbo teisės srityje

Vadovas: Doc. Dr. Justinas Usonis

Recenzentas: Doc. Dr. Tomas Bagdanskis

Vilnius

2020

TURINYS

IŽANGA	3
1. PRANEŠĖJO APSAUGOS REGULIAVIMO IŠTAKOS DARBO TEISĖJE	5
1.1. Pranešėjo apsaugos reguliavimas tarptautinėje darbo teisėje	9
1.2. Pranešėjo apsaugos reguliavimas Europos Sąjungos teisėje	12
1.3. Pranešėjo apsaugos reguliavimas Lietuvos Respublikoje.....	17
2. PRANEŠĖJO APSAUGOS REGULIAVIMO PROBLEMATIKA DARBO TEISĖJE	23
2.1. Informacijos apie pažeidimus pranešimo būdai.....	23
2.2. Neigiamo poveikio priemonių taikymas darbuotojui	31
2.3. Darbuotojo konfidencialumo užtikrinimas	34
IŠVADOS	39
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	41
SANTRAUKA	46
SUMMARY	47

IŽANGA

Pranešėjų (angl. *whistleblowers*) instituto atsiradimas pastebimas dar 1977 m., kuomet buvo pasirašyta pirma pranešėjų peticija¹, tuo tarpu Lietuvos Respublikoje, minėtas institutas yra sąlyginai naujas. Iki šio instituto reguliavimo atsiradimo Lietuvos Respublikoje, pranešėjų apsauga buvo užtikrinama bendrais teisės pagrindais, t. y., asmeniui, turinčiam informacijos apie įmonėje daromą pažeidimą bei apie jį pranešus atitinkamoms institucijoms, apsauga galėjo būti taikoma vadovaujantis darbo, civilinės, baudžiamojo proceso teisių normomis. Siekiant išvengti normų priešpriešų bei visapusiškai apsaugoti pranešėją, 2019 m. sausio 1 d. Lietuvos Respublikoje įsigaliojo Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas. Visa tai suponuoja nagrinėjamos **temos aktualumą**.

Magistro **darbo tikslas** – atskleisti pranešėjo apsaugos instituto sampratą bei išanalizuoti šio instituto problematiką darbo teisės kontekste.

Darbo uždaviniai:

1. apžvelgti pranešėjų apsaugos reguliavimą tarptautinėje, Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos darbo teisėje;
2. palyginti Lietuvos Respublikos esamą pranešėjų apsaugos reguliavimą darbo teisės kontekste su 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos;
3. išanalizuoti pranešėjų apsaugos taikymo ypatumus, problematiką darbo teisės kontekste bei palyginti esamą reguliavimą Lietuvos Respublikoje su 2017 m. birželio 1 d. įsigaliojusiu Prancūzijos kovos su korupcija įstatymu.

Šio **darbo objektas** yra pranešėjų apsaugos institutas darbo teisės kontekste. Pabrėžiama, kad magistro darbe, pranešėjas yra asmuo, kuris pateikia informaciją apie pažeidimą įstaigoje, su kuria jį sieja ar siejo darbo santykiai, ir kurį kompetentinga institucija pripažįsta pranešėju.

Magistro darbe naudojami tokie **tyrimo metodai**: lyginamasis, sisteminis bei apibendrinimo. **Lyginamasis metodas** – šio metodo pagalba yra analizuojami ir lyginami

---

¹Autoriaus vertimas iš National Whistleblower center, *The Whistleblowers of 1777 – The Origins of National Whistleblower Day*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-28]. Prieiga per internetą: <<https://www.whistleblowers.org/news/the-whistleblowers-of-1777-the-origins-of-national-whistleblower-day/>>.

Lietuvos Respublikos bei užsienio šalių teisės aktai susiję su pranešėjų apsaugos reguliavimu darbo teisėje. **Sisteminis analizės metodas** – siekiant atlikti pranešėjų apsaugos reguliavimo teisės aktų teorinių ir praktinių problemų analizę. **Apibendrinimo metodas** – norint apibendrinti analizuojamą reguliavimą ir suformuoti išvadas.

Atsižvelgiant į tai, kad pranešėjų apsaugos reguliavimo institutas Lietuvos Respublikoje yra naujas ir nebuvo detalai analizuojamas, bei siekiant atskleisti pagrindines šio reguliavimo problemas, būtent šiuo aspektu pasižymi magistro **darbo originalumas**. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame darbe taip pat analizuojama naujausia užsienio literatūra, susijusi su pranešėjų apsaugos reguliavimu darbo teisėje.

Šiame darbe, nagrinėjant pranešėjo apsaugos reguliavimą darbo teisėje, yra remiamasi tokiais **pagrindiniais šaltiniais**: Lietuvos Respublikos darbo kodeksu, Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymu bei su juo susijusiu 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu Nr. 1133 “Dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo“, taip pat kitais nacionalinės teisės aktais, atitinkamai reguliuojančiais pranešėjų apsaugą. Magistro darbe taip pat remiamasi tarptautiniais teisės aktais, tokiais kaip 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos, Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją ar TDO rekomendacijomis.

1. PRANEŠĖJO APSAUGOS REGULIAVIMO IŠTAKOS DARBO TEISĖJE

Nagrinėjant pranešėjo apsaugos reguliavimą darbo teisėje tiek tarptautinės, tiek Europos sąjungos teisės bei Lietuvos Respublikos aspektais, svarbu išsiaiškinti pranešėjo identifikavimo klausimą bei sampratos ištakas, konkrečiau – probleminius aspektus, priežastis bei pagrindą, kuriuo atsirado pranešėjo institutas. Aptariant pranešėjo apsaugos reguliavimo atsiradimą, taip pat svarbu atkreipti dėmesį ir į keliamus tikslus – ko siekiama atsiradus minėtam institutui. Atsižvelgiant į tai, kad pranešėjo apsaugos reguliavimas Lietuvos Respublikoje yra pakankamai naujas, toliau bus aptariamas pranešėjo identifikavimo klausimas bei kelios skirtingos, tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio įvardytos pranešėjo atsiradimo priežastys bei tikslai.

Pirmiausia, kalbant apie pranešėjų apsaugos atsiradimo pagrindą, vertėtų atkreipti dėmesį į pranešėjo sąvokos sampratą. Atsižvelgiant į tai, kad pranešėjų apsaugos institutas Lietuvos Respublikoje yra gana naujas, atitinkamai pastebima pranešėjo identifikavimo skirtumų. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad asmuo, kuris pastebėjęs įstaigoje, su kuria jį sieja ar siejo darbo ar sutartiniai santykiai (konsultavimo, rangos, stažuotės, praktikos, savanorystės ir pan.), daromus pažeidimus, ir kuri kompetentinga institucija pripažįsta pranešėju, yra įvardijamas kaip pranešėjas.² Tačiau pastebėtina, kad asmuo, pranešęs apie įstaigose daromus pažeidimus, gali būti įvardijamas ir kaip informatorius. Europos Parlamentas 2017 m. spalio 24 d. rezoliucijoje dėl informatorių, kurie atskleidami konfidencialią bendrovių ir viešojo sektoriaus institucijų informaciją veikia viešojo intereso labui, teisėtų apsaugos priemonių (2016/2224(INI)) (toliau – Europos Parlamento rezoliucija) pateikia ne pranešėjo, tačiau informatoriaus sąvoką, kuri numato, kad informatorius yra bet kuris asmuo, kuris, vadovaudamasis viešuoju interesu, įskaitant ir ES viešąjį interesą, praneša arba suteikia informacijos apie nelegalų, neteisėtą, grėsmę keliantį arba žalos darantį veiksmą, viešajam interesui kenkiantį arba pavojų keliantį veiksmą, o tas pranešimas įprastai, bet ne tik, yra susijęs su informatoriaus darbo santykiais tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje, jo sutartiniais santykiais arba jo veikla profesinėse sąjungose ar asociacijose; pabrėžia, kad į šią apibrėžtį įeina asmenys, kurių nesieja tradiciniai darbdavio ir darbuotojo santykiai, pvz., konsultantai, pagal sutartį dirbantys darbuotojai, stažuotojai, savanoriai, dirbantys studentai, laikinieji darbuotojai, buvę darbuotojai, kurie turi tokių veiksmų įrodymų ir rimtą pagrindą manyti, jog pranešama informacija teisinga.³ Iš pateiktų pranešėjo bei

² Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 2 str. 6 d.

³ 2017 m. spalio 24 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl informatorių, kurie atskleidami konfidencialią bendrovių ir viešojo sektoriaus institucijų informaciją veikia viešojo intereso labui, teisėtų apsaugos

informatoriaus sąvokų matyti, kad tiek pranešėją, tiek informatorių galima identifikuoti kaip asmenį, kuris pateikia informaciją apie įstaigose daromus pažeidimus. Pastebėtina, kad nors Europos Parlamento rezoliucijoje pateikta informatoriaus sąvoka yra labiau išplėsta ir detaliau aptariama, ypač kalbant apie asmens, pranešusio apie daromą pažeidimą, santykius su įstaiga, pranešėjo apibrėžimas taip pat aptaria minėtus santykius. Atkreiptinas dėmesys, kad nors pranešėjo sąvokoje, priešingai nei informatoriaus, nėra minimas viešo intereso apsaugos būtinumas, tačiau Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, detalizuodamas pranešėjo pateikiamą informaciją, numato, kad tokia informacija teikiama siekiant apsaugoti viešąjį interesą.⁴ Taigi, vertinant pateiktus argumentus, matoma, kad tiek pranešėjo, tiek informatoriaus sąvokos identifikuoja tą patį asmenį, kuris teikia informaciją apie pažeidimus, daromus įstaigose, su kuria jį sieja ar siejo darbo ar kiti minėti santykiai. Pažymėtina, kad šiame darbe pagrįdė bus naudojama pranešėjo sąvoka, akcentuojama kaip pranešėjas, kurį su įstaiga sieja ar siejo darbo santykiai.

Atsižvelgiant į įstaigose daromus pažeidimus, apie kuriuos pranešėjas turėtų informuoti atitinkamus asmenis, vieną pagrindinių pranešėjo apsaugos instituto atsiradimo priežasčių galima įvardinti kaip tinkamos pranešėjų apsaugos nebuvimą. Kalbant apie pažeidimus, vertėtų paminėti, kad pažeidimo sąvoka neretai yra siejama tik su korupcinio pobūdžio pažeidimais. Tai pagrindžia ir 2010 m. rugsėjo 30 d. Seime narių grupės „Už piliečių talką kuriant Lietuvą be korupcijos“ įregistruotas Pranešėjų apsaugos įstatymo projektas, kurio 1 str., įtvirtinta, kad pagrindinis siekis yra užtikrinti pranešėjų apsaugą ir skatinti informacijos apie korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas atskleidimą.⁵ Transparency International Lietuvos skyrius (toliau – TILS) pabrėžia, kad toks projektas susilaukė daug kritikos ir viena iš priežasčių – siauras veikų, apie kurias pranešėjas gali informuoti, ratas, susijęs tik su korupcinio pobūdžio, neįskaitant kitų pažeidimų.⁶ Šiuo pagrindu, norint užtikrinti asmenų, pranešančių ir apie kitus itin svarbius pažeidimus daromus įstaigose, nepatenkančius į korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų apibrėžimą pagal Lietuvos Respublikos Korupcijos prevencijos įstatymą, atsiradus pranešėjų apsaugos institutui Lietuvos Respublikoje, buvo priimta platesnė pažeidimo sąvoka. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad pažeidimas yra įvardijamas kaip įstaigoje galbūt rengiama, daroma ar padaryta nusikalstama veika, administracinis

---

priemonių (2016/2224(INI)). [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0402>>.

⁴ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 3 str.

⁵ 2010 m. rugsėjo 30 d. pranešėjų apsaugos įstatymo projektas, Nr. XIP-2459, 1 str.

⁶ TILS, *Pranešėjų apsauga*, 2015. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-12]. Prieiga per internetą: <<https://www.transparency.lt/praneseju-apsauga-2/>>.

nusižengimas, tarnybinis nusižengimas ar darbo pareigų pažeidimas, taip pat šiurkštus privalomųjų profesinės etikos normų pažeidimas ar kitas grėsmę viešajam interesui keliantis arba jį pažeidžiantis teisės pažeidimas, apie kuriuos pranešėjas sužino iš savo turimų ar turėtų tarnybos, darbo santykių arba sutartinių santykių su šia įstaiga.⁷ Atitinkamai pranešėjas, turintis vertingos informacijos, susijusios su daromu pažeidimu, gali būti persekiojamas savo darbe ar net atleistas, nors dažnai savo pranešimais gali užkirsti kelią nusikaltimams ar net nelaimėms.⁸ Šiuo pagrindu, nesant tokio asmens apsaugai dėl nepagrįsto atleidimo iš darbo pareigų ar net persekiojimo, sumažėja tikimybė gauti informaciją iš pranešėjų dėl daromų pažeidimų įstaigose bei minėtus pažeidimus sustabdyti. Vertėtų paminėti, kad ši problema yra minima 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucijoje (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo (toliau – Rezoliucija dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo), kurioje teigiama, kad potencialūs pranešėjai dažnai nesiima veiksmų, arba bijodami atsakomųjų veiksmų jų atžvilgiu, arba nesitikėdami tinkamos reakcijos į savo įspėjimą. Rezoliucijoje taip pat minima, kad visa tai kenkia visuomenei, suinteresuotai efektyviu valdymu bei viešųjų reikalų ir privataus verslo atskaitomybe.⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad šias problemas aptaria ir Nacionalinis Pranešėjų Centras (angl. *National Whistleblower Center*)¹⁰ (toliau – NPC), kuris teigia, kad daugelis pranešėjų susiduria su tam tikra atsakomųjų priemonių forma iš savo darbdavių pusės. NPC pažymi, kad tokie veiksmai gali būti darbo sutarties nutraukimas, priverstinis perkėlimas įmonėje, veiksmai susiję su darbo užmokesčio išmokėjimais, socialinių garantijų ribojimas ir kita.¹¹ Pateikti argumentai pagrindžia, kad norint užtikrinti tinkamą pranešimą apie įstaigose daromus pažeidimus, juos sumažinti ir apsaugoti viešąjį interesą, pranešėjų institutas privalo būti tinkamai sureguliuotas bei jiems turi būti suteikiama visapusiška apsauga.

Iki Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo atsiradimo, kuris priimtas 2017 m. lapkričio 28 d. ir įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d., pranešėjų institutas buvo reguliuojamas bendraisiais teisės pagrindais. Tuo norima pasakyti, kad jeigu darbuotojas,

---

⁷ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 2 str. 5 d.

⁸ Antikorupcinis vadovas verslui, *Pranešimo mechanizmas ir pranešėjų apsauga*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-15]. Prieiga per internetą: <http://avv.stt.lt/VADOVAS/6-Priemonės-skaidrumui-versle-užtikrinti-ir-jų-taikymas/612-Pranešimo-mechanizmas-ir-pranešėjų-apsauga>.

⁹ 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: http://www.drasmuszodis.lt/userfiles/Rezoliucija_rekomendacija_LT.pdf, 2 p.

¹⁰ Autoriaus pastaba: Nacionalinis Pranešėjų Centras yra pagrindinė ne pelno siekianti organizacija, dirbanti su informatoriais visame pasaulyje, siekiant kovoti su korupcija ir apsaugoti žmones bei aplinką.

¹¹ Autoriaus vertimas iš National Whistleblower center, *How to avoid retaliation*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-15]. Prieiga per internetą: <https://www.whistleblowers.org/how-to-avoid-retaliation/>.

kaip pranešėjas norėtų pranešti apie pažeidimą savo darbo vietoje, tokiu atveju pastarajam galėjo būti suteikta apsauga pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) liudytojui suteikiamas teises. Viena iš BPK 81 str. išvardintų liudytojo teisių yra įstatymų nustatytais pagrindais ir tvarka prašyti taikyti jam apsaugos nuo nusikalstamo poveikio priemones.¹² Tai reiškia, kad darbuotojas visų pirma turėtų būti pripažintas kaip liudytojas baudžiamajame procese, kitu atveju, minėta apsauga tokiam asmeniui nebūtų taikoma. Taip pat atkreiptinas dėmesys ir dėl civilinės atsakomybės taikymo. Tokiu atveju, jei darbuotojas, pranešęs apie įstaigoje daromą pažeidimą, nesugebėtų tinkamai pagrįsti minėto pažeidimo – įrodyti kad informacija, kurią pateikė yra teisinga, darbuotojui gali tekti atlyginti žalą dėl garbės ir orumo įžeidimo, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.24 str. 1 d., kurioje numatoma, kad asmuo, kurio atžvilgiu buvo paskleisti duomenys, žeminantys jo garbę ir orumą, ir neatitinkantys tikrovę, turi teisę reikalauti paneigti tokius duomenis, taip pat prašyti atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam padarytą turtinę ir neturtinę žalą.¹³ Vertėtų paminėti ir tai, kad iki pranešėjų apsaugos reguliavimo atsiradimo Lietuvos Respublikoje, darbuotojams, pranešusiems apie pažeidimą įstaigoje, taip pat nebuvo užtikrinama apsauga dėl neteisėto atleidimo iš darbo būtent šiuo pagrindu. Tokiu atveju, darbuotojas turėjo galimybę kreiptis į darbo ginčų komisiją pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 220 str. 1 d., kuris teigia, kad jei yra pažeistos teisės dėl darbo teisės normų ar abipusių susitarimų nevykdymo ar netinkamo jų vykdymo, ar neteisėto atleidimo, asmuo gali kreiptis į darbo ginčų komisiją.¹⁴ Taigi, iš šių pateiktų argumentų matoma, kad nesant pranešėjų apsaugos institutui Lietuvos Respublikoje, darbuotojai kaip pranešėjai neturėjo tinkamai sureguliuotos teisinės apsaugos ir galėjo savo teises ginti tik bendrais teisės pagrindais.

Siekiant išvengti aukščiau išvardintų problemų – sumažinti daromų pažeidimų skaičių įstaigose ir užtikrinti tinkamą bei visapusišką pranešėjų apsaugą, buvo nutarta įtvirtinti ir sureguliuoti pranešėjų apsaugos institutą. Šio instituto reguliavimo tikslą pažymi ir Rezoliucija dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo, kuri pripažįsta pranešimų - informacijos atskleidimo, siekiant sustabdyti įstatymų pažeidimus, keliančius pavojų aplinkiniams, - svarbą. Pranešėjai, informuodami apie pažeidimą, sudaro galimybę sustiprinti atskaitingumą ir palaikyti kovą su korupcija ir bloguoju valdymu tiek viešajame, tiek ir

---

¹² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-134, 81 str.

¹³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, 2.24 str. 1 d.

¹⁴ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016, Nr. 23709, 220 str. 1 d.

privačiame sektoriuose.¹⁵ Kalbant apie pranešėjų apsaugos instituto atsiradimą Lietuvos Respublikoje, tikslą galima įvardinti kaip naujo reguliavimo atsiradimą, kuriuo siekiama sureguliuoti pranešėjų apsaugą, konkrečiau – apsaugoti asmenis, kurie siekia ginti viešąjį interesą, kai yra pranešama ne dėl asmeninių problemų, pavyzdžiui darbuotojus, pranešusius apie įmonėje slepiamus mokesčius, įmonės pernelyg teršiamą gamtą arba savo kolegų kyšininkavimą.¹⁶ TILS taip pat pažymi, kad tarp apsaugos priemonių yra numatyta apsauga nuo nepagrįsto atleidimo iš darbo ar tarnybos, apsauga nuo pranešėjo tapatybės atskleidimo, pranešėjų ir jų artimųjų apsauga nuo bauginimo ir persekiojimo.¹⁷ Atitinkamai šiuo tikslu priimtas naujas Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymas numato, kad pagrindinis šio įstatymo tikslas ir paskirtis yra apsaugoti apie pažeidimus įstaigose pranešusių asmenų teises ir pareigas, taip pat užtikrinti šių asmenų skatinimo ir pagalbos jiems priemones, siekiant sudaryti tinkamas galimybes pranešti apie teisės pažeidimus, keliančius grėsmę viešajam interesui arba jį pažeidžiančius, užtikrinti tokių pažeidimų prevenciją ir atskleidimą.¹⁸ Taigi matoma, kad norint, jog naujasis pranešėjų apsaugos reguliavimas tinkamai bei efektyviai veiktų, taip pat būtų gaunama informacija iš pranešėjų ir taip siekiant sumažinti daromus pažeidimus įstaigose, keliamas pagrindinis tikslas – apsaugoti pranešėjus nuo neigiamų padarinių.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, galima daryti išvadą, kad asmuo, pranešęs apie pažeidimą, daromą įstaigoje, tiek pranešėjo, tiek informatoriaus sąvokų aspektu yra tas pats asmuo. Taip pat, buvo pastebėta, kad viena pagrindinių pranešėjų apsaugos instituto atsiradimo priežasčių buvo teisiškai nesureguliuota pranešėjų apsauga. Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant skatinti įstaigose dirbančių asmenų sąmoningumą bei sąžiningumą ir informuoti apie daromus pažeidimus atitinkamus asmenis, taip pat skaidrinti įstaigose vykdomą veiklą ir užtikrinti viešo intereso saugumą, minėto instituto atsiradimui buvo keliamas pagrindinis tikslas – tinkamai sureguliuoti pranešėjų apsaugą.

1.1. Pranešėjo apsaugos reguliavimas tarptautinėje darbo teisėje

Kalbant apie pranešėjo apsaugos reguliavimą tarptautinėje darbo teisėje, pirmiausia vertėtų atkreipti dėmesį į Tarptautinės darbo organizacijos (toliau – TDO), kurios viena iš narių

---

¹⁵ 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.drasmuszodis.lt/userfiles/Rezoliucija_rekomendacija_LT.pdf>, 1 p.

¹⁶ TILS, „Transparency International“ atstovai komentuoja pranešėjų apsaugos privalumus privačiame sektoriuje, 2015. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-15]. Prieiga per internetą: <<https://www.transparency.lt/transparency-international-atstovai-komentuoja-praneseju-apsaugos-privalumus-privaciam-sektoriuje/>>.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 1 str.

yra ir Lietuvos Respublika, išsakytą nuomonę šiuo klausimu. Atkreiptinas dėmesys, kad TDO nėra priėmusi konvencijos dėl pranešėjų apsaugos reguliavimo, tačiau savo publikacijoje visgi pateikia poziciją dėl pranešėjų apsaugos. TDO pranešėjų daromą pranešimą apibrėžia kaip esamų arba buvusių darbuotojų pranešimą apie neteisėtą, netinkamą, pavojingą ar neetišką darbdavių veikimą.¹⁹ Iš šio pateikto apibūdinimo galima matyti keliamą problemą – neteisėti veiksmai iš darbdavio pusės, kuriuos pastebėjęs darbuotojas turėtų apie juos pranešti. Atitinkamai toks darbuotojo pranešimas apie pažeidimą gali sukelti neigiamų padarinių jam pačiam, pvz., atleidimas iš darbo. Kaip konkretų pavyzdį galima pateikti *David Munyakei* atvejį. *Munyakei* buvo Kenijos centrinio banko darbuotojas, kuris 1993 m. vykdydamas savo pareigas pastebėjo, kad tvarko pavedimą, susijusį su deimantų ir aukso eksportu, kuris Kenijoje neegzistavo. Apie tai informavęs atitinkamus asmenis, *Munyakei* buvo laikinai suimtas, atleistas iš darbo pareigų ir baimindamasis dėl savo gyvybei gresiančių padarinių net paliko šalį.²⁰ Šis atvejis pilnai atspindi visiško pranešėjų apsaugos reguliavimo nebuvimą ir pasekmes, su kuriomis gali susidurti darbuotojas, pranešęs apie neteisėtus veiksmus, daromus įmonėse. Taigi, galima manyti, kad TDO atkreipdama dėmesį į minėtas keliamas problemas, savo išsakoma nuomone pripažįsta pranešėjų apsaugos reguliavimo svarbą.

Toliau nagrinėjant pranešėjų apsaugos reguliavimą tarptautinėje darbo teisėje, vertėtų paminėti ir Lietuvos Respublikos priištus tarptautinius įsipareigojimus, siekiančius užkirsti kelią susidorojimui su darbuotojais, pranešusiais apie pažeidimus, daromus įstaigose. Vienas tokių – 2007 m. sausio 1 d. įsigaliojusi Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją (toliau – JT Konvencija prieš korupciją), kurią Lietuvos Respublika ratifikavo dar 2006 m. gruodžio mėn. JT Konvencijos prieš korupciją 33 str. pažymima, kad kiekviena valstybė, šios Konvencijos šalis, svarsto galimybę įtraukti į savo nacionalinės teisės sistemą atitinkamas priemones, apsaugančias nuo neteisingo elgesio bet kokius asmenis, geranoriškai ir pagrįstai pranešusius kompetentingoms institucijoms faktus apie šios Konvencijos nustatytus nusikaltimus.²¹ Pastebėtina, kad ši nuostata pilnai apima ir darbuotojų, pranešusių apie įmonėje daromus pažeidimus, apsaugą. Atsižvelgiant į JT Konvencijos prieš korupciją pateiktą nuostatą, matoma, kad jau 2007 m. buvo susidurta su pranešėjų apsaugos nebuvimu ir jau tada buvo pradėta raginti JT Konvencijos prieš

---

¹⁹ International Labour Office, *Law and practice on protecting whistle-blowers in the public and financial services sectors*, 2019. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/publication/wcms_718048.pdf>, 6 p.

²⁰ *Ibid.* 3 p.

²¹ Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją, Valstybės žinios, 2006-12-14, Nr. 136-5145, 33 str.

korupciją šalis imtis atitinkamų veiksmų, kad tokia apsauga būtų sureguliuota nacionalinių teisės aktų.

Atkreiptinas dėmesys, kad pranešėjų instituto apsaugos reguliavimui tarptautinėje teisėje didelę svarbą turi ir Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO), 2009 m. lapkričio 21 d. priimtose rekomendacijos dėl papildomų priemonių kovojant su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose (toliau – EBPO rekomendacijos). Verta paminėti, kad šių rekomendacijų įgyvendinimas Lietuvos Respublikai buvo privalomas, norint tapti pilnateise EBPO nare.²² EBPO rekomendacijų svarba pasireiškia tuo, kad jose raginama Konvencijos dėl kovos su užsienio valstybių pareigūnų papirkinėjimu tarptautiniuose verslo sandoriuose šalis nars priimti pranešėjų apsaugos priemones tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose.²³

Svarbu pažymėti ir 2014 m. Europos Tarybos Ministrų komiteto priimtą rekomendaciją CM/Rec (2014)7 dėl pranešėjų apsaugos (toliau – ET Ministrų komiteto rekomendacija dėl pranešėjų apsaugos). Šioje ET Ministrų komiteto rekomendacijoje dėl pranešėjų apsaugos tiesiogiai pateikiama informacija konkrečiai apie pranešėjus bei jų apsaugos svarbą. Europos Tarybos Ministrų komitetas, minėtos rekomendacijos pagrindu skatina valstybėms narėms sukurti teisinę sistemą, skirtą apsaugoti asmenis, kurie, dirbdami pagal darbo sutartį, praneša ar atskleidžia informaciją apie grėsmes ar žalą visuomenės interesams.²⁴ Iš šio teiginio matyti, kad pranešėjai rekomendacijoje apibrėžiami kaip asmenys, kurie praneša apie pažeidimą daromą įstaigose, ir juos su įstaiga sieja darbo santykiai. Svarbu paminėti ir tai, kad ET Ministrų komiteto rekomendacijoje dėl pranešėjų apsaugos akcentuojama, kad asmenys, pranešantys arba atskleidžiantys informaciją apie grėsmę ar žalą visuomenės interesams (pranešėjai), gali prisidėti prie didesnio skaidrumo ir demokratinės atskaitomybės.²⁵ Pabrėžiama, kad nors minėta rekomendacija neturi privalomos įgyvendinimo galios, tačiau minėti argumentai pagrindžia pranešėjų apsaugos reguliavimo būtinumą.

Aptariant pranešėjų apsaugos reguliavimą tarptautinės teisės lygiu, tikslinga būtų aptarti jau anksčiau minėtą Rezoliuciją dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. Atkreiptinas

---

²² Autoriaus pastaba: Lietuvos Respublika pilnateise EBPO nare tapo 2018 m. liepos 5 d.

²³ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=-1deuyjg8nd&documentId=6a990bd0686511e7aefae747e4b63286&category=TAK>>.

²⁴ Autoriaus vertimas iš Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos CM/Rec(2014)7. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/16807096c7>>, p. 6.

²⁵ *Ibid*, p. 5.

dėmesys, kad šioje rezoliucijoje, kaip ir anksčiau minėtose, tiek EBPO rekomendacijose tiek ET Ministrų komiteto rekomendacijoje dėl pranešėjų apsaugos ar JT Konvencijoje prieš korupciją, yra raginama visas šalis nares peržiūrėti jų įstatymus dėl pranešėjų apsaugos, ypač atkreipiant dėmesį į tam tikrus pamatinius principus.²⁶ Vienas tokių principų aptariamas Rezoliucijos dėl pranešėjų apsaugos 6.1. p. – pranešėjų įstatyminė bazė turėtų apimti platų reguliavimo dalyką, apimti svarbiausius klausimus įvairiose srityse. Viena iš sričių yra minima darbo teisė, kurioje svarbu atkreipti dėmesį į apsaugą nuo neteisingo atleidimo ir kitokių formų susidorojimų darbe.²⁷ Kitas labai svarbus principas minėtoje rezoliucijoje akcentuojamas kaip įrodinėjimo prievolė. Rezoliucijos dėl pranešėjų apsaugos 6.3. p. teigiama, kad darbdavys privalės neginčijamai įrodyti, kad bet kokios priemonės, kurių buvo imtasi prieš pranešėją, nebuvo atsakas į jo pranešimą.²⁸ Šią nuostatą galima vertinti kaip vieną svarbiausių pranešėjo apsaugos instituto atsiradimo pagrindų, nes kaip buvo aptarta anksčiau – darbuotojai susilaikydavo nuo atitinkamų pranešimų apie daromus pažeidimus įstaigose, bijodami netekti darbo.

Apibendrinant galima teigti, kad nors pranešėjų apsaugos reguliavimas Lietuvos Respublikoje yra naujas, tačiau tarptautinėje darbo teisėje jis yra pakankamai plačiai aptariamas. Pastebėtina, kad konkrečių, pilnai įgyvendintų teisės aktų, susijusių su pranešėjų apsauga nėra daug, daugiausia pranešėjų apsaugos reguliavimas vyrauja tam tikro teisės akto dalyje. Iš pateiktų argumentų matyti, kad tarptautinės organizacijos savo rezoliucijose bei rekomendacijose skatina valstybes nares (iš kurių viena yra ir Lietuvos Respublika) sukurti ar pritaikyti jau esamas savo nacionalinėje teisėje atitinkamas priemones, su tikslu apsaugoti pranešėjų apsaugos institutą ir taip didinti skaidrumą visuomenėje.

1.2. Pranešėjo apsaugos reguliavimas Europos Sąjungos teisėje

Prieš nagrinėjant pranešėjo apsaugos reguliavimą Europos Sąjungos (toliau – ES) teisėje, vertėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pastaruoju metu pranešėjų apsauga ES valstybėse yra pakankamai nenuosekli. Tik 10 šalių, kurių tarpe yra ir Lietuvos Respublika, suteikia jiems visišką teisinę apsaugą (savo nacionaliniuose teisės aktuose turi atskirą su pranešėjų

---

²⁶ 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.drasmuszodis.lt/userfiles/Rezoliucija_rekomendacija_LT.pdf>, 6 p.

²⁷ 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.drasmuszodis.lt/userfiles/Rezoliucija_rekomendacija_LT.pdf>, 6.1. p.

²⁸ 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.drasmuszodis.lt/userfiles/Rezoliucija_rekomendacija_LT.pdf>, 6.3. p.

apsaugą susijusį įstatymą).²⁹ Taip pat svarbu paminėti ir pamatinius ES principus. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) preambulėje minima, kad vienas iš esminių siekių – nuolat gerinti savo tautų gyvenimo ir darbo sąlygas.³⁰ Nors pagrindinės darbo sąlygos galimai yra suprantamos kaip poilsio bei darbo laikas, sauga darbe, darbo užmokestis ir kt., vertėtų pažymėti, kad darbuotojai taip pat privalo būti apsaugoti nuo neigiamo poveikio, kaip pvz., neteisėto atleidimo iš darbo, perkėlimo iš vienu pareigų į kitas be darbuotojo sutikimo (atitinkamai žemesnes) ar kylančios grėsmės susidoroti. Šiuo pagrindu, vadovaujantis pamatiniais ES principais pastebima, kad tokia – nuo neigiamo poveikio – darbuotojų apsauga yra užtikrinama, tačiau veikiant darbuotojų sąmoningumui ir vadovaujantis Europos Žmogaus Teisių Konvencijos (toliau – EŽTK) 10 str. 2 d., kuri numato asmenų saviraiškos laisvę siekiant apsaugoti viešąjį interesą – užkirsti kelią viešos tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, pastebimas minėtos apsaugos trūkumas.³¹ Atkreiptinas dėmesys, kad tokiems darbuotojams, kurie praneša arba ketina pranešti apie daromus pažeidimus įstaigose bei stengiasi apsaugoti viešąjį interesą, ES kontekste tokia apsauga nebuvo visiškai užtikrinama.

Vertėtų atkreipti dėmesį, kad 2017 m. vasario 14 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl informatorių vaidmens saugant ES finansinius interesus (2016/2055(INI)) (toliau – Europos Parlamento rezoliucija dėl informatorių vaidmens saugant ES finansinius interesus), kurioje gana plačiai pasisakoma dėl pranešėjų apsaugos. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl informatorių vaidmens saugant ES finansinius interesus pabrėžiama, kad pranešėjų apsauga yra labai svarbi siekiant apsaugoti Sąjungos viešąsias gėrybes <...> skatinti viešosios atskaitomybės kultūrą ir sąžiningumą viešosiose ir privačiose institucijose bei daugelyje jurisdikcijų, o ypač privačiajame sektoriuje, darbuotojai turi laikytis konfidencialumo įsipareigojimo tam tikros informacijos atžvilgiu, o tai reiškia, kad pranešėjams už pranešimus už organizacijos ribų gali būti skiriamos drausminės nuobaudos.³² Visa tai pagrindžia pranešėjų apsaugos būtinumą, nes norint apsaugoti viešąjį interesą bei sustabdyti daromus pažeidimus, pirmiausia, asmenys, turintys informacijos

---

²⁹ Ekspertai.eu, Nuo šiol Europos Sąjungoje informatoriai galės saugiai pranešti apie ES teisės pažeidimus. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.ekspertai.eu/nuo-siol-europos-sajungoje-informatoriai-gales-saugiai-pranesti-apie-es-teises-pazeidimus/>>.

³⁰ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo 012/C 326/01. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-21]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>>, Preambulė.

³¹ Europos Žmogaus Teisių Konvencija. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-21]. Prieiga per internetą: <https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LIT.pdf>, 10 str. 2 d.

³² 2017 m. vasario 14 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl informatorių vaidmens saugant ES finansinius interesus (2016/2055(INI)). [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52017IP0022>>, Preambulė, Y d.

apie daromus pažeidimus, privalo turėti tinkamą apsaugą. Nors ši Europos Parlamento rezoliucija dėl informatorių vaidmens saugant ES finansinius interesus aptaria minėtą pranešėjų apsaugą, vertėtų pažymėti, kad ji yra taikoma konkrečioje srityje – siekiant apsisaugoti nuo daromų finansinių pažeidimų. Vertėtų nepamiršti, kad pranešėjų institutas yra susijęs ne tik su korupciniais/finansiniais pažeidimais, priešingai – daromų nusikalstamų veikų ratas apima ir kitokio pobūdžio pažeidimus, pvz., susijusius su aplinkos apsauga, viešaisiais pirkimais, sveikatos apsauga ir kt. Taigi, atsižvelgiant į pateiktus argumentus matoma, kad minėtoje rezoliucijoje pranešėjai yra apsaugomi tik tokiu atveju, jei praneša apie finansinius nusikaltimus.

Siekiant užtikrinti pranešėjų apsaugą visame ES lygmenyje, Europos Parlamentas ir Taryba nutarė priimti direktyvą dėl asmenų, pranešančių apie sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos (toliau – Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl pranešėjų apsaugos).³³ Šios direktyvos pagrindinis tikslas yra veiksmingiau užtikrinti Sąjungos teisės ir politikos vykdymą konkrečiose srityse, nustatant bendrus minimalius standartus, kuriais užtikrinama asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, aukšto lygio apsauga.³⁴ Europos Komisijos poveikio vertinimo santraukoje, kuri buvo pridėta prie Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pranešėjų apsaugos yra įvardijama pagrindinės problemos, dėl kurių atsirado būtinybė priimti minėtą direktyvą. Pirmiausia, Europos Komisijos poveikio vertinimo santraukoje pabrėžiama, kad ES nėra veiksmingos pranešėjų apsaugos, dėl to yra blogiau užtikrinamas veiksmingas ES teisės vykdymas. Taip pat, paminima, kad tam tikrose srityse ES teisės aktų pažeidimus, kurie gali pakenkti viešajam interesui, gali būti sudėtinga atskleisti, nes sunku surinkti įrodymus. Atkreipiamas dėmesys, kad asmenų, kurie organizacijos viduje turi prieigą prie tokių įrodymų, pranešimai tokiais atvejais gali turėti esminę reikšmę.³⁵ Pateiktus probleminius aspektus galima pritaikyti ir asmeniui, kurį su įstaiga sieja darbo santykiai. Tokiu atveju, darbuotojo pranešimas apie galimai daromą ar ketinamą daryti pažeidimą, gali užkirti kelią viešo intereso pažeidimui. Pažymėtina, kad norint gauti vertingos informacijos, darbuotojui turi būti užtikrinama apsauga dėl neigiamo poveikio iš darbdavio pusės. Kita Europos Komisijos poveikio vertinimo santraukoje minima jau prieš tai aptarta problema – pastebima, kad pranešėjų apsauga yra labai ribota ir sektorinio pobūdžio, be to, ji negalioja pagrindinėse srityse. Dauguma valstybių narių

---

³³ Autoriaus pastaba: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmenų, pranešančių apie sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos priimta 2019 m. spalio 23 d., įsigalios 2021 m.

³⁴ Komisijos poveikio vertinimo santrauka, pridėjama prie Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos SWD/2018/117. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52018SC0117>>.

³⁵ *Ibid.*

tokią apsaugą užtikrina tik iš dalies ir apsaugos lygis kiekvienoje valstybėje yra skirtingas.³⁶

Kalbant apie Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pranešėjų apsaugos priėmimą bei įgyvendinimą, svarbu paminėti ir taikymo klausimą. Minėtos direktyvos 4 str. 1 d., numato, kad direktyva taikoma privačiajame ar viešajame sektoriuje dirbantiems pranešimų teikėjams, informaciją apie pažeidimus įgijusiems su darbu susijusiomis aplinkybėmis.³⁷ Pažymima, kad to paties straipsnio a) dalyje yra išskiriami konkretūs asmenys – vieni iš jų – tie, kurie turi darbuotojo statusą pagal SESV 45 str. 1 d.³⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pranešėjų apsaugos 4 str. 2 ir 3 d. numato, kad direktyva yra taikoma ir tiems asmenims, kurių darbo santykiai jau yra pasibaigę ar net neprasidėję. Pagrindinis aspektas yra akcentuojamas, kad tokie asmenys turi būti susiję su ta įstaiga ir pastebėti daromą ar ketinamą daryti pažeidimą, pažeidžiantį viešąjį interesą.³⁹

Toliau nagrinėjant pranešėjų apsaugos reguliavimą ES bei analizuojant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl pranešėjų apsaugos, vertėtų paminėti, kad šioje direktyvoje yra pateikiamos pranešimų dėl pažeidimų sritys, dėl kurių turi būti užtikrinama pranešėjų apsauga, tai – viešieji pirkimai, finansinės paslaugos, produktų ir rinkų, taip pat pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija, gaminių sauga ir atitiktis, transporto sauga, aplinkos apsauga, radiacinė sauga ir branduolinė sauga, maisto ir pašarų sauga, gyvūnų sveikata ir gerovė, visuomenės sveikata, vartotojų apsauga, privatumo ir asmens duomenų apsaugos bei tinklų ir informacinių sistemų saugumo.⁴⁰ Pažymėtina, kad nors tai yra bendri minimalūs standartai, darbuotojui pastebėjus bent vieną iš minėtų pažeidimų bei apie jį pranešus, turi būti užtikrinama apsauga šios direktyvos pagrindu. Atkreiptinas

---

³⁶ *I Komisijos poveikio vertinimo santrauka, pridėjama prie Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos SWD/2018/117. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52018SC0117>>.*

³⁷ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 4 str. 1 d.

³⁸ I. DAUKŠIENĖ, *sąvoka „darbuotojas“ pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį*, 2010. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/d3b/16dauksiene.pdf>>; „Atspirties taškas atskleidžiant darbuotojo sąvoką turėtų būti keletas ESTT ankstyvoje jurisprudencijoje nustatytų principų. Pirma, sąvoka „darbuotojas“ yra ES teisės kategorija; antra, sąvoka „darbuotojas“ turi būti aiškinama kuo plačiau; trečia, sąvoka „darbuotojas“ sietina su (a) darbo veiklos atlikimo, (b) pavaldumo santykių ir (c) atlygintinumo elementais“.

³⁹ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 4 str. 2,3 d.

⁴⁰ *Ibid.* 2 str.

dėmesys, kad šis, pateiktų pranešimų dėl pažeidimų sričių sąrašas neturėtų būti suabsoliutintas ir valstybės narės neturėtų apsiriboti vien juo. Tai reiškia, kad atsiradus kitokio pobūdžio pažeidimams, valstybės narės, laikantis tų pačių principų, turėtų sukurti atitinkamas išsamias pranešėjų apsaugos sistemas.⁴¹

Vadovaujantis aukščiau pateiktais argumentais, privalu aptarti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl pranešėjų apsaugos įtvirtintą apsaugos mechanizmą, kurį turi sudaryti pagrindiniai 4 elementai: aiškūs pranešimo teikimo kanalai, trijų pakopų pranešimo teikimo sistema, valdžios institucijoms ir bendrovėms nustatoma grįžtamojo ryšio prievolė bei neigiamo poveikio priemonių prevencija ir veiksminga apsauga.⁴² Kalbant apie aiškius pranešimo teikimo kanalus, pažymima, kad valstybės narės privalo užtikrinti tiek vidinius (pačioje įstaigoje), tiek išorinius (už įstaigos ribų, atitinkamai direktyva numato kompetentingas institucijas) kanalus. Pabrėžiama, kad pranešėjams, nepriklausomai nuo to, ar pranešimas buvo pateiktas per vidinį, ar per išorinį kanalą, privalo būti užtikrintas konfidencialumas.⁴³ Trijų pakopų pranešimo teikimo sistema papildo pirmąjį elementą – įvardijami 3 pranešimo teikimo būdai: vidiniu kanalu, kompetentingai institucijai, viešai. Direktyvoje nustatomas 3 mėnesių terminas sureaguoti į vidaus kanalais pateiktą pranešimą ir imtis tolesnių su jais susijusių veiksmų – suteikti grįžtamąjį ryšį. Dėl neigiamo poveikio priemonių taikymo, direktyvoje išskirta, kad neigiamo poveikio darymas pranešėjui dėl pateikto pranešimo yra griežtai draudžiamas. Tokiu atveju, darbdaviui atsiranda prievolė įrodyti, kad atitinkami veiksmai buvo taikomi ne dėl asmens pateikto pranešimo apie pažeidimą.⁴⁴ Taigi, iš pateiktų argumentų matoma, kad Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl pranešėjų apsaugos įtvirtintas apsaugos mechanizmas nustato pagrindines gaires, kurių turėtų laikytis valstybės narės, siekiant apsaugoti pranešėjus nuo neigiamos įtakos kaip ir viešąjį interesą.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad pranešėjų apsaugos reguliavimas ES ilgą laiką nebuvo iki galo įgyvendintas. Atkreiptinas dėmesys, kad atitinkamus nacionalinius teisės aktus, skirtus apsaugoti pranešėjus, yra priėmusios tik 10 ES valstybių narių (tarp jų ir Lietuvos Respublika). Taip pat, pabrėžtina, kad ES lygmenyje pranešėjų apsauga buvo užtikrinama tik iš dalies – pranešėjų apsaugą užtikrino atskiros pranešimų dėl pažeidimų

---

⁴¹ *Europos Komisija teikia pasiūlymą dėl pranešėjų apsaugos stiprinimo*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-25]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/lithuania/Whistleblower%20protection_lt>.

⁴² *Europos Komisija teikia pasiūlymą dėl pranešėjų apsaugos stiprinimo*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-25]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/lithuania/Whistleblower%20protection_lt>.

⁴³ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 2 ir 3 skyriai.

⁴⁴ *Ibid.* Preambulė, 93 p.

sritis, kaip buvo aptarta – saugant ES finansinius interesus. Siekiant išvengti disbalanso bei netolygaus pranešėjų instituto apsaugos reguliavimo ES lygmenyje, buvo nutarta priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl pranešėjų apsaugos, kuria siekiama suvienodinti pranešėjų apsaugą visose ES valstybėse narėse.

1.3. Pranešėjo apsaugos reguliavimas Lietuvos Respublikoje

Analizuojant pranešėjo apsaugos reguliavimą Lietuvos Respublikoje, vertėtų paminėti, kad dar prieš pranešėjų apsaugos reguliavimo atsiradimą Lietuvos Respublikoje, pastebėta atvejų, kai darbuotojai patiria neigiamą poveikį iš darbdavio pusės ar su jais bandoma susidoroti tik todėl, kad darbuotojas pateikia informaciją apie įmonėje daromą pažeidimą. Vienas garsiausių atvejų Lietuvos Respublikoje aptariamas 2009 m. birželio 8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje dėl neturtinės žalos atlyginimo. Šioje byloje ieškovė pastebėjusi daromą pažeidimą įmonėje, jog dalis atlyginimo bendrovės darbuotojams mokama be apskaitos dokumentų, kreipėsi į teismą su ieškiniu atsakovui (su kuriuo buvo sudariusi darbo sutartį ir pagal ją dirbo), prašydama priteisti iš atsakovo 500 000 Lt neturtinės žalos atlyginimą. Taip pat nurodė, kad darbdavys ją atleido iš darbo nepagrįstai – už šiurkštų darbo pažeidimą. Atsakovo teigimu, šiurkštus darbo pažeidimas buvo padarytas tuo pagrindu, nes darbuotoja nepagrįstą informaciją apie bendrovėje vykdomą nelegalų darbo užmokesčio mokėjimą sistemingai savo viešais pasisakymais teikė spaudai, televizijai ir radijo stotims. Byloje nurodoma, kad atsakovas nustojo mokėti minėtą atlygio dalį be apskaitos duomenų ieškovei bei reikalavo viešai atsiimti pateiktus kaltinimus, taip pat, ieškovei buvo iškelta baudžiamoji byla dėl šmeižto.⁴⁵ Iš pateiktos fabulos galima suprasti, kad ieškovė pilnai patenka į pranešėjo apibrėžimą – darbuotoją siejo darbo santykiai su darbdaviu, pastebėjo pažeidimą daromą įstaigoje ir pateikė apie jį informaciją. Taip pat iš pateiktos situacijos matyti, kad ieškovei buvo taikomos neigiamo poveikio priemonės iš darbdavio pusės – darbo užmokesčio sumažinimas, psichologinė prievarta atsiimti kaltinimus bei atleidimas iš darbo, taip pat, iškelta baudžiamoji byla dėl šmeižto.

Nagrinėjant pranešėjo apsaugos reguliavimą Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, vertėtų paminėti ir kitą atvejį – Klaipėdos teritorinės ligonių kasos (toliau – TLK) vadovo – A. Bumblio atleidimas iš darbo. Ši situacija turi nemažai panašumų su jau aptartu pavyzdžiu. A. Bumblys pastebėjo įmonėje galimai daromą pažeidimą – nepagrįstą privalomojo draudimo fondo (PSD) lėšų skirstymą. TLK vadovas apie galimai daromą pažeidimą informavo Specialiųjų tyrimų tarnybą (toliau – STT), kuri netrukus pradėjo

---

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-12-01 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-544/2009.

ikiteisminį tyrimą dėl galimo piktnaudžiavimo. Toks TLK vadovo elgesys iššaukė darbdavių nepasitenkinimą bei buvo pradėtos taikyti neigiamo poveikio priemonės darbuotojui (šiuo atveju A. Bumbliui) – skirtas griežtas papeikimas, o vėliau ir atleidimas iš darbo.⁴⁶ Ši situacija taip pat suponuoja, kad A. Bumblys patenka į pranešėjo apibrėžimą – atitinka visus pranešėjui keliamus reikalavimus (darbo sutartis, pateikta informacija apie pažeidimą). Taip pat, prieš TLK vadovą buvo imtasi neigiamo poveikio priemonių iš darbdavio pusės.

Galima išskirti dar vieną pavyzdį, kuris aptariamas 2012 m. lapkričio 30 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje dėl drausminės nuobaudos panaikinimo, grąžinimo į darbą, vidutinio darbo užmokesčio už priverstinės pravaikštos laiką ir neturtinės žalos atlyginimo priteisimo. Šioje byloje pateikiama, kad Vilkijos žemės ūkio mokykloje ėjęs fizinio lavinimo mokytojo pareigas, asmuo, savo darbo vietoje pastebėjo darbo tvarkos pažeidimus. Apie šiuos pažeidimus, fizinio lavinimo mokytojas pranešė atitinkamai institucijai – Valstybinei darbo inspekcijai. Tai sužinojęs darbdavys skyrė darbuotojui drausminę nuobaudą ir atleido iš darbo. Šioje byloje teismas pasisako, kad nesiaiškino priežasčių, dėl kurių atsakovas drausminę nuobaudą už šiuos ieškovo veiksmus paskyrė jau praėjus atitinkamai dviem ir keturiems mėnesiams nuo jų padarymo ir paaiškėjimo, ar taip atsakovas nepiktnaudžiavo teise, šitaip iš esmės reaguodamas ne į ieškovo darbo drausmės pažeidimus, bet į jo teisėtą kreipimąsi į valstybės instituciją.⁴⁷ Tai yra dar vienas pranešėjo pavyzdys, kuris siekdamas apsaugoti viešąjį interesą kreipėsi į atitinkamą instituciją, šiuo atveju Valstybinę darbo inspekciją, ir atitinkamai susidūrė su neigiamo poveikio priemonės iš darbdavio pusės.

Atsižvelgiant į pateiktas situacijas aukščiau, matyti, kad pranešėjo institutas, nors ir nebuvo tinkamai sureguliuotas Lietuvos Respublikoje, visgi egzistavo. Siekiant išvengti aptartų situacijų – apsaugoti viešąjį interesą, didinti darbuotojų savimonę bei suteikti pranešusiems apie pažeidimą asmenims apsaugą, 2017 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikoje buvo priimtas pranešėjų apsaugos įstatymas.⁴⁸ Kaip jau buvo minėta anksčiau, prieš šio įstatymo atsiradimą, pranešėjų apsaugą reguliavo bendri teisės aktai. Verta pažymėti, kad nors šiuo metu Lietuvos Respublikoje daugiausiai pranešėjų apsaugą užtikrina pranešėjų apsaugos įstatymas, atkreiptina, kad kituose teisės aktuose taip pat

---

⁴⁶ Klaipėdos TLK, Sąžiningu norėjęs būti Alfridas Bumblys sulaukė spyrio į nugarą, 2013. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-25]. Prieiga per internetą: <<https://www.klaipedostlk.lt/saziningu-norejes-buti-alfridas-bumblys-sulauke-spyrio-i-nugara>>.

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-11-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-533/2012.

⁴⁸ Autoriaus pastaba: Lietuvos Respublikos įstatymas įsigaliojo 2019 m. sausio 1d.

pastebima tokios apsaugos. Lietuvos Respublikos darbo kodekso 31 str. 3 d. pažymi, kad pranešimas valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai apie darbdavio daromus darbo ar kitų teisės normų pažeidimus ar kreipimasis į darbo ginčus nagrinėjantį organą dėl pažeistų teisių ar interesų gynybos negali būti laikomi veiksmais, pažeidžiančiais darbdavio turtinius ar neturtinius interesus. Darbuotojas negali būti dėl to persekiojamas ir jam negali būti taikomos jo interesus pažeidžiančios priemonės.⁴⁹ Taip pat atkreiptinas dėmesys ir į Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 39² str. 1 d., kuri numato pranešėjo atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės. Šis straipsnis apibrėžia 4 atvejus, kada asmuo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, tai: 1) asmuo pripažintas pranešėju pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą ir 2) prisipažino padaręs administracinį nusižengimą, ir 3) aktyviai padėjo išaiškinti kito asmens padarytą administracinį nusižengimą, ir 4) nusikalstama veika, kurią jis padėjo atskleisti, pagal savo pobūdį yra pavojingesnė negu jo paties padaryta nusikalstama veika.⁵⁰ Pastebėtina, kad tas pats straipsnis numato ir atvejus, kai asmuo negali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, pvz., jei asmuo yra pavojingas recidyvistas. Nuostatos dėl atleidimo nuo atsakomybės pastebimos ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 21¹ str., kuris numato tokius pačius 4 atvejus kaip ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 39² str. 1 d., kada asmuo gali būti atleidžiamas nuo administracinės atsakomybės.⁵¹ Verta pažymėti, kad Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas taip pat numato baudas dėl Pranešėjų apsaugos įstatymo nesilaikymo.⁵² Šio kodekso 555¹ str. nurodoma, kad tokios baudos gali siekti nuo 140 eurų iki 4000 eurų, atitinkamai nuo pažeidimo pakartotinumų bei sudėtingumo.

Aptariant esminius teisės aktus, reguliuojančius pranešėjo apsaugos institutą, vertėtų paminėti 3 aprašus, kurie turi esminės reikšmės Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymui. Pirmas, 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas atlyginimo pranešėjams už vertingą informaciją tvarkos aprašas (toliau – Atlyginimo už vertingą informaciją tvarkos aprašas). Šiame apraše yra įtvirtintos pagrindinės sąlygos, kai pranešėjams, pateikusiems kompetentingai institucijai vertingos informacijos apie pažeidimus, gali būti atlyginama vienkartinė pinigine išmoka, ir nustatoma tokios išmokos

---

⁴⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016, Nr. 23709, 33 str. 3 d.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodeksas, Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-134, 39² str.

⁵¹ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, TAR, 2015, Nr. 11216, 21¹ str.

⁵² *Ibid*, 555¹ str.

skyrimo tvarka.⁵³ Taip pat, Atlyginimo už vertingą informaciją tvarkos apraše nurodoma, kad minėtos sąlygos yra taikomos tik pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą pripažintiems pranešėjams.⁵⁴ Kitas svarbus dokumentas yra taip pat 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas kompensavimo pranešėjams už patiriamą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl pateikto pranešimo tvarkos aprašas (toliau – Kompensavimo pranešėjams už patiriamą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl pateikto pranešimo tvarkos aprašas). Pažymima, kad šis aprašas nustato sąlygas, kai pranešėjams gali būti kompensuojama už patiriamą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo nustatyta tvarka pateikto pranešimo, taip pat nustatoma kompensacijų skyrimo tvarka.⁵⁵ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas (toliau – Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas) numato įstaigose diegiamų vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų reikalavimus, jų funkcionavimą, informacijos apie pažeidimus teikimą, tyrimą, tvarkymą ir konfidencialumo užtikrinimą įstaigoje.⁵⁶

Siekiant geriau suprasti pranešėjų apsaugą Lietuvoje bei aptarus pagrindinius teisės aktus, reguliuojančius pranešėjų institutą, vertėtų minėti teisės aktus palyginti su jau aptartos Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pranešėjų apsaugos nuostatomis. Pirmiausia, atkreiptinas dėmesys, kad Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl pranešėjų apsaugos pranešėjo sąvoka yra minima tik direktyvos preambulėje. Pačioje direktyvoje ši sąvoka yra pakeičiama ir pranešėjas yra įvardijamas kaip pranešimo teikėjas. Ši sąvoka apibrėžiama taip – fizinis asmuo, pranešantis arba viešai atskleidžiantis informaciją apie pažeidimus, kurią sužinojo vykdydamas su savo darbu

---

⁵³ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas atlyginimo pranešėjams už vertingą informaciją tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 1 d.

⁵⁴ *Ibid*, 2 d.

⁵⁵ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas kompensavimo pranešėjams už patiriamą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl pateikto pranešimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 1 d.

⁵⁶ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 1 d.

susijusią veiklą.⁵⁷ Tuo tarpu Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymo visame tekste pateikiama būtent pranešėjo sąvoka. Pastebėtina, kad šios sąvokos apibūdinimai tiek Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl pranešėjų apsaugos, tiek Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatyme nesiskiria – kalbama apie tą patį asmenį, kuris praneša apie įstaigoje daromą pažeidimą ir su ta įstaiga jį sieja su jo darbovieta susiję santykiai. Tačiau pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymas, kalbėdamas apie tokį asmenį pabrėžia, kad jis turi būti pripažintas pranešėju kompetentingos institucijos.⁵⁸

Kitas svarbus aspektas yra pranešimų apie pažeidimus sritys. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl pranešėjų apsaugos yra nurodytos konkrečios pažeidimų pranešimų sritys (pvz., aplinkos apsauga, korupcija, kt.), kurių pagrindu atsiradus pažeidimui, asmuo gali teikti informaciją atitinkamai institucijai ir būti pripažintas pranešėju.⁵⁹ Tuo tarpu Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato kas yra pažeidimas plačiąja prasme – įstaigoje galbūt rengiama, daroma ar padaryta nusikalstama veika, administracinis nusižengimas, tarnybinis nusižengimas ar darbo pareigų pažeidimas, taip pat šiurkštus privalomų profesinės etikos normų pažeidimas ar kitas grėsmę viešajam interesui keliantis arba jį pažeidžiantis teisės pažeidimas.⁶⁰ Pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymas pagrįdė akcentuoja viešo intereso pažeidimo svarbą bei nenurodo konkrečių pažeidimų sričių, taip suteikdamas pagrindą manyti, kad sąrašas yra nebaigtinis.

Svarbu paminėti skirtumus dėl pranešimų teikimo kanalų. Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas numato, kad vidiniai informacijos apie pažeidimus teikimo kanalai (toliau – Vidiniai kanalai) privalo būti diegiami įstaigose, kuriose dirba 50 ar daugiau darbuotojų.⁶¹ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl pranešėjų apsaugos numato konkretesnius atvejus, kada turi būti diegiamas Vidinis kanalas – įprastinė nuostata atitinka Lietuvos Respublikoje taikomą reguliavimą – pranešimų teikimo kanalas turi būti diegiamas, kai įstaigoje dirba 50 ar daugiau darbuotojų, tačiau išskiria ir kitus atvejus, pvz., Vidinių kanalų įdiegimas

---

⁵⁷ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 5 str. 7 d.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 2 str. 6 d.

⁵⁹ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 2 str.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 2 str. 5 d.

⁶¹ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 5 d.

įstaigoje esant 50 ar mažiau darbuotojų, jei buvo atliktas tinkamas rizikos vertinimas ir pastebėta kylančių rizikų aplinkai ir visuomenės sveikatai.⁶²

Lyginant Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl pranešėjų apsaugos bei Lietuvos Respublikoje įtvirtintą pranešėjų apsaugos reguliavimą, pastebimas ir numatytų sankcijų priešingas skirstymas. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl pranešėjų apsaugos pateikiamas asmenų/jų veiksmų sąrašas, kuriems esant, valstybės narės turi nustatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomas sankcijas. Tokie asmenys įvardijami kaip: 1) trukdantys arba bandantys trukdyti teikti pranešimus, 2) tie, kurie imasi atsakomųjų veiksmų prieš 4 straipsnyje nurodytus asmenis,⁶³ ir 3) iškelia nepagrįstas bylas 4 straipsnyje nurodytiems asmenims, ir 4) pažeidžia pareigą saugoti pranešimų teikėjų tapatybės konfidencialumą.⁶⁴ Tuo tarpu jau aptarti Lietuvos Respublikos atitinkami įstatymai tik numato administracinę ir baudžiamąją atsakomybę dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymo nesilaikymo, tačiau nedetalizuoja konkrečių asmenų ar jų veiksmų, išskyrus atsakomybės užtraukimą dėl konfidencialumo atskleidimo.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos Respublikoje pranešėjų institutas pastebimas dar prieš tokios apsaugos reguliavimo atsiradimą. Siekiant išvengti viešo intereso pažeidimų bei skatinti pranešėjus teikti informaciją apie daromus pažeidimus įstaigose ir su tikslu suteikti pranešėjams apsaugą, 2017 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikoje buvo priimtas Pranešėjų apsaugos įstatymas. Tinkamai užtikrinti pranešėjų apsaugą padeda ir kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai, tokie kaip darbo kodeksas, baudžiamasis kodeksas bei administracinis nusižengimų kodeksas. Taip pat analizuojant pranešėjų apsaugą Lietuvos Respublikos kontekste, pastebėta, kad tokią apsaugą reguliuojančių teisės aktų nuostatos iš esmės atitinka Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl pranešėjų apsaugos, tačiau pastebėta ir skirtumų, pagrinde dėl pranešėjo sąvokos vartojimo, pranešimų apie pažeidimus sričių, Vidinių kanalų diegimo bei sankcijų.

---

⁶² 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 8 str. 7 d.

⁶³ Autoriaus pastaba: 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos 4 str. apibrėžia asmenis, kuriems ši direktyva yra taikoma.

⁶⁴ 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>, 23 str. 1 d.

2. PRANEŠĖJO APSAUGOS REGULIAVIMO PROBLEMATIKA DARBO TEISĖJE

Aptarus pranešėjo apsaugos reguliavimą tiek užsienio, tiek Lietuvos Respublikos lygmenyje, pastebėta keletas rizikų konkrečioje privatinės teisės šakoje – darbo teisėje, kurios atsiranda šio instituto pagrindu. Siekiant tinkamai išanalizuoti pranešėjo apsaugos reguliavimo problematiką būtent šioje šakoje, vertėtų aptarti minėto instituto mechanizmą bei išskirti kelis probleminius aspektus. Toliau šio rašto darbo dalyje, įskaitant, bet neapsiribojant bus nagrinėjamos kelios sritys, kuriose pastebima probleminių aspektų, šios sritys yra: informacijos apie pažeidimus pranešimo būdai, neigiamo poveikio priemonių taikymas darbuotojui, darbuotojo konfidencialumo užtikrinimas.

2.1. Informacijos apie pažeidimus pranešimo būdai

Kaip jau buvo ne kartą aptarta, darbuotojas, pastebėjęs įmonėje daromą ar ketinamą daryti pažeidimą, gali apie jį pranešti. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato kelis informacijos apie pažeidimus pranešimo būdus – Vidiniu kanalu, pranešant kompetentingai institucijai tiesiogiai ar viešai.⁶⁵ Tuo tarpu Jungtinės Karalystės 1998 m. Viešojo intereso atskleidimo įstatymas (toliau – JK Viešo intereso atskleidimo įstatymas) numato darbuotojams tokius informacijos pateikimo būdus – darbdaviui, informacijos pateikimas atitinkamoms institucijoms (pvz., finansinių paslaugų tarnyba) arba esant neatidėliotinam atvejui – žiniasklaidai, siekiant išvengti didelės grėsmės.⁶⁶ Pastebima, kad tiek Lietuvos Respublikoje, tiek Jungtinėje Karalystėje informacijos pateikimas apie pažeidimą yra panašus – išskirtos 3 pakopos: pranešti darbdaviui įmonės viduje, pateikti informaciją atitinkamai institucijai ar viešai.

Lietuvos Respublikoje informaciją apie pažeidimą, darbuotojas pirmiausiai turi pateikti per Vidinį kanalą įmonei, kuri gavusi tokią informaciją turėtų atitinkamai informuoti darbuotoją apie jo pateiktos informacijos nagrinėjimo eigą arba atsisakymą šią informaciją nagrinėti, taip pat išnagrinėjus asmens pateiktą informaciją, įmonė nedelsdama turi pranešti asmeniui apie nagrinėjimo rezultatus ir imtis atitinkamų veiksmų pažeidimui pašalinti.⁶⁷ Pastebėta, kad Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas numato, kad Vidinis kanalas įstaigoje

---

⁶⁵ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 4 str. 1 d.

⁶⁶ Autoriaus vertimas iš: G20 Anti-Corruption Action Plan, Protection of whistleblower. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/g20/topics/anti-corruption/48972967.pdf>>, p. 12.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 4 str. 2 d.

privalo būti įdiegtas, jei joje dirba 50 ar daugiau darbuotojų⁶⁸. Palyginimui pastebėta, kad 2017 m. birželio 1 d. įsigaliojęs Prancūzijos kovos su korupcija įstatymas (SAPIN II) (toliau – SAPIN II) numato prievolę darbdaviui įdiegti vidaus informavimo apie korupciją sistemą, įmonėse, kuriose dirba ne mažiau kaip 500 darbuotojų.⁶⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad nors SAPIN II numato darbdavio pareigą suteikti galimybę pranešti apie korupcinius pažeidimus, pastebėta, kad pagrindinis tikslas yra apsaugoti darbuotoją, kuris teikia tokią informaciją. Pabrėžiama, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatyme numatytas platesnis, apimantis ne tik korupcinio pobūdžio, pažeidimų ratas. Tiek SAPIN II, tiek Lietuvos Respublikos teisės aktai, numato tokią pareigą, jog Vidinis kanalas įstaigoje turi būti įdiegtas ir numatoma jo įdiegimo bei funkcionavimo tvarka, tačiau konkrečiai nuspręsti kokių pagrindų Vidinis kanalas bus įdiegtas, teisės aktai nedetalizuoja. Iš įvairių šaltinių, aptariančių Vidinio kanalo įdiegimą, pastebima, kad toks Vidinis kanalas įmonėje galėtų būti *karštoji linija*⁷⁰ ar prieiga intranetu.⁷¹ Pateikti argumentai suponuoja, kad Vidinio kanalo sistemos sukūrimas paliekamas visiškai darbdavio diskrecijai. Atitinkamai iš to, darbdaviui kyla didesnė atsakomybė sukurti tinkamą sistemą (Vidinį kanalą), kuri užtikrintų informacijos gavimą iš darbuotojo, nepažeidžiant pagrindinių pranešėjo apsaugos reikalavimų (konfidencialumo užtikrinimo ar susilaikymo nuo neigiamo poveikio taikymo).

Atkreiptinas dėmesys, kad įmonės, kurios neturi 50 ar daugiau darbuotojų, pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą, neprivalo įsidiegti Vidinio kanalo. Tokiu atveju kyla rizika, jog darbuotojas neteiks informacijos apie įmonėje daromą pažeidimą, bijodamas neigiamo poveikio priemonių taikymo. Siekiant išvengti minėtos rizikos, Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad darbdavys privalo užtikrinti darbuotojo konfidencialumą bei draudimą daryti jam neigiamą poveikį nuo to momento, kai darbuotojas pateikia informaciją apie pažeidimą.⁷²

---

⁶⁸ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 5 d.

⁶⁹ Autoriaus vertimas iš: Got Ethics, *The Law "Sapin II": the new whistleblowing regulation in France*, [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.gotethics.com/blog/the-law-sapin-ii-the-new-whistleblowing-regulation-in-france>>.

⁷⁰ Teisinė Rizika, „*Karštoji linija*“ nuo 2019-01-01 ne vien korupcijos prevencijai, 2019. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-03]. Prieiga per internetą: <<https://teisinerizika.lt/2019/01/15/karstoji-linija-nuo-2019-01-01-ne-vien-korupcijos-prevencijai/>>;

⁷¹ Autoriaus vertimas iš: Deloitte, *France's new Sapin-II anti-corruption law: recommendations for French companies operating in the CIS*, 2017. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-03]. Prieiga per internetą: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ru/Documents/finance/sapin_II_en.pdf>.

⁷² Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 8 str. 2 d.

Lietuvos Respublikos teisės aktai numato dar vieną darbdavio pareigą, siekiant veiksmingo Vidinio kanalo veikimo. Tokia pareiga – įmonėje turi būti paskirtas kompetentingas subjektas, kuris turi užtikrinti Vidinių kanalų administravimą, nagrinėti jais gautą informaciją apie pažeidimus ir užtikrinti darbuotojo, pateikusio informaciją apie pažeidimus, konfidencialumą.⁷³ Pabrėžiama, kad tokio asmens reputacija ir kvalifikacija negali kelti jokių abejonių dėl galimybių tinkamai įgyvendinti jam paskirtas funkcijas, kurios numatytos Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos apraše.⁷⁴ Įvertinus pateiktas nuostatas matoma, kad teisės aktuose numatyta, jog darbdavio pareiga paskirti kompetentingą subjektą, nedetalizuoja konkretaus asmens. Tokiu atveju galima kelti pagrindinį klausimą – ar kompetentingas subjektas gali būti pats darbdavys. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad darbuotojas yra pavaldus savo darbdaviui – privalo atlikti jam paskirtas užduotis.⁷⁵ Esant tokiai situacijai, kai įmonėje yra daromas pažeidimas ir jį atlieka pats darbuotojas, nurodymas atlikti neteisėtus veiksmus, galimai yra duotas iš darbdavio. Tai suponuoja, jog tokiu atveju, darbdavys apie pažeidimą jau žino. Atkreiptinas dėmesys, kad tam tikras neigiamo poveikio priemonės, tokias kaip atleidimas iš darbo, darbo užmokesčio sumažinimas, karjeros galimybių apribojimas, kt., gali taikyti tik darbdavys. Tokiu atveju, jei kompetentingas subjektas būtų pats darbdavys, padidėtų rizika, kad su darbuotoju, pranešusiu apie pažeidimą, bus susidorota. Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, matoma, kad norint skatinti skaidrumą įmonėje bei tinkamai apsaugoti darbuotoją, Autoriaus nuomone, pats darbdavys neturėtų būti kompetentingu subjektu.

Kita alternatyva pateikti informaciją apie pažeidimą yra kompetentingai institucijai tiesiogiai. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad kompetentingos institucijos funkcijas įgyvendina Lietuvos Respublikos prokuratūra.⁷⁶ Siekiant apsaugoti tinkamą informacijos apie pažeidimus pateikimą, į kompetentingą instituciją tiesiogiai, darbuotojas gali kreiptis tokiu atveju, jei yra bent vieną iš šių sąlygų: 1) pažeidimas turi esminę reikšmę viešajam interesui; 2) būtina kuo skubiau užkirsti kelią pažeidimui ar jį nutraukti, nes gali atsirasti didelė žala; 3) vadovaujantys asmenys patys galbūt daro ar yra padarę pažeidimus; 4) informacija apie pažeidimą buvo pateikta per vidinį informacijos apie pažeidimus teikimo kanalą, tačiau atsakymas nebuvo gautas arba

---

⁷³ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 2.1 d.

⁷⁴ *Ibid* 9 d.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016, Nr. 23709, 21 str. 3 d.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 5 str. 2 d.

nebuvo imtasi veiksmų reaguojant į pateiktą informaciją, arba priemonės, kurių buvo imtasi, buvo neveiksmingos; 5) yra pagrindas manyti, kad, pateikus informaciją apie pažeidimą vidiniu informacijos apie pažeidimus teikimo kanalu, pranešėjo anonimiškumas ar asmens konfidencialumas gali būti neužtikrintas arba bus siekiama pažeidimą, apie kurį pranešta, nuslėpti; 6) įstaigoje nėra veikiančio vidinio informacijos apie pažeidimus teikimo kanalo; 7) asmuo negali pasinaudoti vidiniu informacijos apie pažeidimus teikimo kanalu, nes jo su įstaiga nebesieja darbo, tarnybos ar kiti teisiniai santykiai.⁷⁷ Įvertinus pateiktas aplinkybes, pastebėta, kad kreipimasis į kompetentingą instituciją yra antra pakopa, kuomet darbuotojas pastebi itin šurkštų viešojo intereso pažeidimą, taip pat, kai darbdavys netinkamai įgyvendino savo pareigą – įdiegti vidinį kanalą arba Vidinio kanalo įmonėje apskritai nėra, arba jei yra pagrindas darbuotojui manyti, kad jis nebus tinkamai apsaugotas. Atsiradus šiems pagrindams, darbuotojas gali tiesiogiai kreiptis į kompetentingą instituciją, kuri įvertinus pateiktą darbuotojo prašymą, spręs, ar suteikti darbuotojui pranešėjo statusą ir imtis atitinkamų veiksmų, siekiant pašalinti viešojo intereso pažeidimą.⁷⁸

Aptarus darbuotojo tiesioginį kreipimąsi į kompetentingą instituciją, vertėtų atkreipti dėmesį, kad tokia institucija Lietuvos Respublikoje yra tik viena. Šiuo pagrindu galima išvelgti kelis probleminius aspektus. Pirma, 2018 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu dėl pranešimų apie pažeidimus įstaigose pateikimo Lietuvos Respublikos prokuratūrai tvarkos aprašas (toliau – Aprašas dėl pranešimų apie pažeidimus įstaigose pateikimo Lietuvos Respublikos prokuratūrai tvarkos) numato, kad darbuotojo pateiktas pranešimas apie daromą pažeidimą turi būti vertinamas bei pranešimo pagrindu atliekami atitinkami veiksmai, nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas.⁷⁹ Vertinant faktą, kad kompetentinga institucija yra tik viena, kuri turi užtikrinti visų Lietuvos Respublikos besikreipiančių darbuotojų apsaugą, o terminas darbuotojo prašymui dėl daromo pažeidimo numatytas sąlyginai trumpas, kyla rizika atmestam pranešimo nagrinėjimui ar termino praleidimui. Kitas probleminis aspektas yra ilgas pranešimo nagrinėjimo procesas. Tokiu atveju, jei prokuratūra gavusi darbuotojo pranešimą nustato, jog ji neturi įgaliojimų tirti konkretų pažeidimą, privalo perduoti informaciją atitinkamai kitai institucijai.⁸⁰ Tai suponuoja, jog prokuratūrai neturint tam

---

⁷⁷ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 4 str. 3 d.

⁷⁸ 2018 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu dėl pranešimų apie pažeidimus įstaigose pateikimo Lietuvos Respublikos prokuratūrai tvarkos aprašas, TAR, 2018-06-25, Nr. 10419, 19 d.

⁷⁹ *Ibid*, 18 d.

⁸⁰ *Ibid*, 20 d.

tikrų įgaliojimų tirti įvairių pažeidimų, toks informacijos perdavimas kitai institucijai, prailgina pranešimo nagrinėjimo procesą.

Atsižvelgiant į paminėtus probleminius aspektus, vertėtų paminėti, kad vienos kompetentingos institucijos veikimas turi ir teigiamos įtakos darbuotojų apsaugai. Pirma, vienos institucijos veikimas užtikrina vienodą apsaugą darbuotojams. Tai reiškia, kad prokuratūra, atitinkamai susipažindama bei tirdama konkrečius pranešimus dėl daromų pažeidimų, turės vieną praktiką, kurią galės taikyti visiems besikreipiantiems darbuotojams. Tokiu būdu darbuotojai išvengs skirtingos apsaugos priemonių taikymo. Antra, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas numato, kad Atlikdamas savo funkcijas, prokuroras yra nepriklausomas nuo kitų valstybės valdžios institucijų, pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų ir kitų asmenų ir klauso tik Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų.⁸¹ Tai suponuoja didesnę tikimybę, kad kompetentinga institucija darbuotojų pranešimus nagrinės objektyviai, be kitų asmenų įtakos ir taip galės suteikti darbuotojams atitinkamą apsaugą.

Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato dar vieną alternatyvą – informacijos apie pažeidimą paskelbimas viešai. Atkreiptinas dėmesys, kad informacija apie pažeidimą skelbiama viešai tada, kai siekiama pranešti apie itin sudėtingus pažeidimus, tokius kaip: pavojus žmonių gyvybei, visuomenės sveikatai ar aplinkai, kai siekiant užkirsti kelią tokiai grėsmei būtina imtis skubių veiksmų ir dėl laiko stokos nėra galimybių apie pažeidimą pranešti kitais informacijos pateikimo būdais arba apie pažeidimą jau buvo informuoti atitinkami asmenys, tačiau laiku reikiamų veiksmų nebuvo imtasi.⁸² Palyginimui, vertėtų paminėti, kad SAPIN II taip pat numato, galimybę teikti informaciją apie pažeidimą viešai, tačiau pastebėta, kad skiriasi tokios informacijos teikimo sąlygos. SAPIN II numato, kad viešai informuoti apie daromą pažeidimą, asmuo gali tada, kai yra praėjęs 3 mėnesių terminas, per kurį valdžios institucijos turėjo išnagrinėti prašymą dėl pažeidimo ir jokių veiksmų nebuvo imtasi.⁸³ Tiek Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, tiek SAPIN II numato, kad informacijos dėl daromo pažeidimo paskelbimas yra galimas tuo atveju, kai kiti pranešimo būdai yra neveiksmingi, pabrėžiama, SAPIN II dar nustato papildomą terminą – 3 mėnesiai, kuris Lietuvoje nėra numatytas. Taip pat, matomas skirtumas dėl itin sudėtingų pažeidimų – tokiu atveju

---

⁸¹ Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, Valstybės žinios, 1994, Nr. 81-1514, 11 str. 2 d.

⁸² Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 4 str. 8 d.

⁸³ Autoriaus vertimas iš: Osborne Clarke, *Whistleblowing: a new regulation in France in January 2018*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.osborneclarke.com/insights/whistleblowing-a-new-regulation-in-france-in-january-2018/>>.

Lietuvos Respublikoje asmuo gali apie tai pranešti viešai, o SAPIN II numato, kad esant tikimybei, jog daromas pažeidimas kelia itin didelę grėsmę, asmuo gali tiesiogiai kreiptis į teismines institucijas.⁸⁴

Nagrinėjant informacijos pateikimo būdą viešai, pastebimi keli, daugiausiai klausimų keliantys, aspektai. Pirma, apibūdinimo *kreipimasis viešai* esmė. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad pranešimas gali būti teikiamas viešai, tačiau plačiau šios sąvokos nedetalizuoja. Atkreiptinas dėmesys, kad pranešimą viešai galima būtų suprasti ne tik kaip informacijos pateikiamą žiniasklaidos pagalbą (visuomenei), tačiau ir kitais atvejais, pvz., įmonės viduje (viešai visiems darbuotojams). Atitinkamai šiuo atveju, vertėtų išsiaiškinti ko yra siekiama pranešant viešai. Vadovaujantis jau aptartomis, anksčiau išvardintomis aplinkybėmis, kurių pagrindu galima daryti viešą pranešimą, pastebima, kad pagrindinis tikslas yra kuo greičiau užkirsti kelią didelę grėsmę keliančiam pažeidimui. Vertinant šį faktą bei atsižvelgiant į tai, kad pranešimas dėl pažeidimo gali būti daromas viešai ir tuo atveju, kai kyla didelė grėsmė ir atitinkami asmenys nesiiima veiksmų, pastebima, kad esant tokiai situacijai, kaip jau buvo aptarta anksčiau, darbuotojas gali kreiptis tiesiogiai į kompetentingą instituciją. Todėl šiuo atveju, matoma, kad pranešimas įmonės viduje nebūtų veiksmingas. Atitinkamai pranešimas viešai žiniasklaidos pagalba, užtikrina didesnę asmenų, kurie turi įtakos pažeidimo sustabdymui, ratą. Tuo norima pasakyti, kad šis būdas (pranešimas viešai žiniasklaidos pagalba) yra efektyvesnis. Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, autoriaus nuomone, sąvokos *kreipimasis viešai* reiškia, kad darbuotojas, norint pasinaudoti šia alternatyva, informaciją apie pažeidimą turi pateikti visuomenei, o ne įmonės viduje.

Antra, atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, jog darbuotojas, pateikęs informaciją apie pažeidimą, susijusią su komercine (gamybine) paslaptimi ar informacija apie privatų asmens gyvenimą, šis informacijos pateikimas nelaikomas komercinės (gamybinės) paslapties ar informacijos apie privatų asmens gyvenimą atskleidimu.⁸⁵ Pastebėta, kad paminėta nuostata nėra taikoma darbuotojui, kuris tokią informaciją pateikė darydamas viešą pranešimą. Tai reiškia, kad darbuotojas, siekdamas apsaugoti viešąjį interesą ir sustabdyti didelę grėsmę keliantį pavojų – pranešdamas viešai apie pažeidimą, taip pat atskleidžia aukščiau išvardintą konfidencialią informaciją. Nors tokioje situacijoje Lietuvos Respublikos

---

⁸⁴ Autoriaus vertimas iš: Osborne Clarke, *Whistleblowing: a new regulation in France in January 2018*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.osborneclarke.com/insights/whistleblowing-a-new-regulation-in-france-in-january-2018/>>.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 3 str. 3 d.

pranešėjų apsaugos įstatymas nesuteikia tinkamos apsaugos darbuotojui, pastebėta, jog Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas numato, jog komercinės paslapties turėtojas⁸⁶ negali prašyti taikyti teisinių gynybės būdų tais atvejais, kai komercinė paslaptis paviešinama atskleidžiant teisės pažeidimą ar neteisėtą veiką, jeigu siekiama apsaugoti viešąjį interesą.⁸⁷ Tai reiškia, kad darbuotojui paviešinus komercinę paslaptį, tačiau su tikslu atskleisti daromą pažeidimą ir apsaugoti viešąjį interesą, negali būti taikomos įprastos sankcijos, kurios būtų taikomos paviešinus komercinę paslaptį be tikslo. Kalbant dėl informacijos apie privataus asmens gyvenimo atskleidimą, vertėtų atkreipti dėmesį į Bendrąjį Duomenų Apsaugos Reglamentą (toliau – BDAR). BDAR nurodo, kad asmens duomenys gali būti atskleisti dėl svarbios priežasties arba tuo atveju, jei siekiama apsaugoti viešąjį interesą.⁸⁸ Tai suponuoja, kad darbuotojui atskleidus konfidencialią informaciją apie privatų asmenį, pranešus viešai apie pažeidimą, sankcijos negali būti taikomos.

Aptarus visus informacijos apie pažeidimus pranešimo būdus, pastebėta keletas bendrų probleminių aspektų, siejančių visus pranešimo būdus. Pirma, norint detaliai išanalizuoti informacijos teikimo būdus, vertėtų aptarti profesinių sąjungų vaidmenį pranešėjų apsaugos reguliavime. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad profesinės sąjungos gina darbuotojų darbo, profesines, ekonomines ir socialines teises ir interesus.⁸⁹ Šiuo atveju kyla klausimas ar profesinė sąjunga gali ginti darbuotoją kaip pranešėją, tai yra ar profesinė sąjunga gali pranešti už darbuotoją ir gauti jam pranešėjo statusą, kartu su visa įstatymo teikiama apsauga. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas numato, kad profesinės sąjungos yra savanoriškos, savarankiškos ir savaveiksmės organizacijos.⁹⁰ Tuo tarpu, pastebėta, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, jog asmuo, norėdamas pateikti informaciją apie pažeidimą ir gauti pranešėjo statusą, pranešime privalo nurodyti savo vardą, pavardę, kontaktinius duomenis.⁹¹ Taigi, nors tiesiogiai nėra numatyta tekste, tačiau iš pateiktų nuostatų

---

⁸⁶ Autoriaus pastaba: komercinės paslapties turėtojas, pagal Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymą yra fizinis ar juridinis asmuo, kita organizacija ar jų padalinys, teisėtai valdantys komercinę paslaptį.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas, TAR, 2018, Nr. 7477, 5 str. 2 d. 2 p.

⁸⁸ 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>>, preambulės 115 p.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016, Nr. 23709, 179 str. 1 d.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas, Lietuvos aidas, 1991, Nr. 240-0, preambulė.

⁹¹ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 4 str. 6 d. 4 p.

numanoma, kad pranešimą teikiantis asmuo turi būti fizinis asmuo. Tai reiškia, kad profesinė sąjunga negali teikti informacijos už darbuotoją.

Atkreiptinas dėmesys, kad Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas numato, kad pranešėjas, teikdamas informaciją apie pažeidimą, neprivalo būti visiškai įsitikinęs dėl pažeidimo atlikimo ar sudėtingumo fakto.⁹² Atitinkamai ir Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad darbuotojui, pateikusiam informaciją apie pažeidimą neatsiranda jokia sutartinė ar deliktinė atsakomybė, taip pat atsakomybė dėl garbės ir orumo įžeidimo, dėl šmeižto, jeigu, šio įstatymo nustatyta tvarka teikdamas informaciją apie pažeidimą, jis pagrįstai manė, kad teikia teisingą informaciją⁹³. Pabrėžiama, kad darbuotojas už žalą, atsiradusią dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo, atsako tik tokiu atveju, jei įrodoma, kad jis negalėjo pagrįstai manyti, kad jo teikiama informacija yra teisinga.⁹⁴ Šios nuostatos suponuoja dar vieną probleminį aspektą – galimą darbuotojo piktnaudžiavimą. Esant situacijai, kai darbuotojas praneša apie galimai daromą pažeidimą, jis neprisiima atsakomybės dėl pateiktos, galimai neteisingos, informacijos, išskyrus atvejus, kai įrodoma, kad darbuotojas tyčia pateikė melagingą informaciją. Atsižvelgiant į tai, kad pranešėjo apsaugos institutas Lietuvos Respublikoje yra naujas bei teismų praktika šio instituto atžvilgiu yra ribota, galima numanyti, kad įrodyti, jog darbuotojas teikė melagingą informaciją tyčia, yra pakankamai sudėtinga. Vertinant šiuos argumentus, pastebima, kad darbdavio teisė imtis atitinkamų veiksmų yra ribota bei griežtai draudžiama taikyti atitinkamas neigiamo poveikio priemones už tokį darbuotojo elgesį, tuo tarpu darbuotojo teisė teikti informaciją yra pakankamai plati. Šiuo pagrindu, darbuotojas, norėdamas išvengti būsimų pasikeitimų, susijusių su savo darbo sąlygomis, kurie susiklostė dar prieš pateikiant informaciją, gali piktnaudžiauti teise teikti informaciją dėl daromų pažeidimų.

Nagrinėjant pranešėjo apsaugos reguliavimą darbo teisėje, pastebėta, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato tik patį faktą, kad darbuotojui gali būti suteiktas pranešėjo statusas.⁹⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad šiame įstatyme nėra plačiau detalizuojama dėl pranešėjo statuso termino. Darbuotoją pranešėju gali pripažinti kompetentinga institucija tik įvertinus pateiktos informacijos atitiktį minėtam įstatymui.⁹⁶

---

⁹² 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 8 d.

⁹³ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 3 str. 4 d.

⁹⁴ *Ibid*, 3 str. 5 d

⁹⁵ *Ibid*, 2 str. 6 d.

⁹⁶ *Ibid*, 5 str. 1 d. 2 p.

Analizuojant šią nuostatą, galima matyti, kad darbuotojo pranešėjo statusas yra siejamas su teikiama konkrečia informacija. Vadinasi darbuotojas, kuriam suteiktas pranešėjo statusas, įstatymo numatyta apsauga turi būti taikoma visą laiką, kiek tai susiję su konkretaus pažeidimo pranešimu. Tai reiškia, kad darbuotojui, dėl pateiktos informacijos, negali būti daromas neigiamas poveikis, nepriklausomai nuo to ar darbo santykiai su darbdaviu vis dar tęsiasi.

Aptarus pranešėjo statuso terminą, vertėtų atkreipti dėmesį į pranešimo apie pažeidimą terminą. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas taip pat nenumato termino, per kurį darbuotojas gali pranešti apie daromą pažeidimą. Tai reiškia, kad darbuotojas, net nutrūkus darbo santykiams su darbdaviu, gali teikti informaciją apie galimą neteisėtą veiką. Šiuo atveju kyla pranešimo efektyvumo klausimas – kiek tikslinga ir efektyvu yra pranešti apie pažeidimą, praėjus tam tikram laikui. Galima paanalizuoti atvejį, kuomet darbuotojas praneša apie pažeidimą, praėjus 5 metams nuo darbo sutarties nutraukimo. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato apsaugą dėl teikiamos informacijos apie pažeidimą ir darbuotojams, kurių darbo santykiai su darbdaviu nebesieja. Atkreiptinas dėmesys, kad vienas pagrindinių pranešėjų apsaugos instituto tikslų yra apsaugoti viešąjį interesą. Vertinant šiuos argumentus, galima preziumuoti, kad nepaisant kokiomis aplinkybėmis darbuotojas sužinojo apie daromą pažeidimą bei kiek laiko yra praėję, jei yra tikimybė, kad šis pažeidimas yra vis dar daromas, privaloma kuo greičiau apie jį informuoti ir pašalinti. Galimai šiuo pagrindu Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas nenumato termino, per kurį darbuotojas gali teikti informaciją.

Įvertinus pateiktus argumentus, galima daryti išvadą, kad nors Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas nustato informacijos apie pažeidimus pranešimo būdus, tačiau pastebima šio instituto trūkumų. Pabrėžtina, kad pagrindiniai probleminiai aspektai pastebimi įdiegiant Vidinį kanalą įmonėje, kas įpareigoja darbdavį užtikrinti tokio kanalo tinkamą veikimą bei kompetentingo asmens parinkimą, taip pat teikiant informaciją kompetentingai institucijai, kuri Lietuvos Respublikoje yra tik viena – prokuratūra bei teikiant informaciją viešai. Atkreiptinas dėmesys, kad pastebėti probleminiai aspektai, siejantys bendrai visus informacijos apie pažeidimus pranešimo būdus, tokie kaip: profesinių sąjungų vaidmuo pranešėjų apsaugos reguliavime, darbuotojų piktnaudžiavimas teikiant informaciją apie pažeidimą bei pranešėjo statuso terminas ir pranešimo apie pažeidimą terminas.

2.2. Neigiamo poveikio priemonių taikymas darbuotojui

Nagrinėjant pranešėjų apsaugos reguliavimo problematiką darbo teisėje, svarbu išanalizuoti neigiamo poveikio priemones, kurios yra taikomos darbuotojams dėl to, nes jie teikia informaciją apie daromą pažeidimą. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato tokias neigiamo poveikio priemones, kaip: atleisti darbuotoją iš darbo ar tarnybos, perkelti į žemesnes pareigas ar kitą darbo vietą, bauginti, priekabauti, diskriminuoti, grasinti susidoroti, apriboti karjeros galimybes, sumažinti darbo užmokestį, pakeisti darbo laiką, kelti abejones dėl kompetencijos, perduoti neigiamą informaciją apie jį tretiesiems asmenims, panaikinti teisę dirbti su valstybės ir tarnybos paslaptį sudarančia informacija, arba taikyti bet kokias kitas neigiamo poveikio priemones.⁹⁷ Ši nuostata taip pat pabrėžia, kad taikyti minėtas neigiamo poveikio priemones darbuotojui, dėl to, nes jis teikė informaciją apie pažeidimą, yra griežtai draudžiama. Atkreiptinas dėmesys, kad neigiamos poveikio priemonės negali būti taikomas ir darbuotojo šeimos nariams⁹⁸. Palyginimui, pažymima, kad Prancūzijos darbo kodeksas taip pat numato, jog darbuotojas dėl teikiamos informacijos apie daromą pažeidimą, negali būti šiuo pagrindu atleistas iš darbo arba kitaip su juo susidorota.⁹⁹ Siekiant tinkamai suprasti neigiamo poveikio priemonių taikymo darbuotojui draudimą, toliau bus aptariamos kelios, daugiausiai probleminių aspektų turinčios, neigiamo poveikio priemonės.

Vertinant faktą, kad pranešėjų apsaugos reguliavimas Lietuvos Respublikoje įtvirtintas visai neseniai, viena galimai labiausiai taikomų neigiamo poveikio priemonių yra darbuotojo atleidimas iš darbo. Pastebima, kad darbdaviai, sužinoję apie darbuotojus, kurie pranešė apie įmonėje daromą pažeidimą, siekia nutraukti darbo santykius su šiais darbuotojais. Pirmiausia yra skiriamos drausminės nuobaudos, atitinkamai toliau seka tiesioginis atleidimas iš darbo. Atkreiptinas dėmesys, kad darbuotojo teikiama informacija apie pažeidimą negali būti laikoma veiksmais, pažeidžiančiais darbdavio turtinius ar neturtinius interesus.¹⁰⁰ Pabrėžiama, kad Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, jog darbo sutartis darbdavio valia negali būti nutraukta dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo Pranešėjų apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.¹⁰¹ Tai reiškia, kad šiuo pagrindu (darbdavio valia) darbuotojas negali būti atleistas iš darbo vien dėl to, nes teikė informaciją apie daromą pažeidimą. Atitinkamai ir Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad taikant tokią – atleidimą iš darbo – neigiamo poveikio priemonę darbuotojui,

---

⁹⁷ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 10 str. 1 d.

⁹⁸ pranešėjų įstatymo 10 str. 3 d.

⁹⁹ Autoriaus vertimas iš: Got Ethics, *The Law "Sapin II": the new whistleblowing regulation in France*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.gotethics.com/blog/the-law-sapin-ii-the-new-whistleblowing-regulation-in-france>>.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016, Nr. 23709, 31 str. 3 d.

¹⁰¹ *Ibid*, 59 str. 2 d.

darbdaviui atsiranda prievolė įrodyti, kad darbuotojas atleidžiamas iš darbo ne dėl to, kad pateikė informaciją apie pažeidimą.¹⁰²

Kita neigiamo poveikio priemonė, kurią tikėtina, kad darbdavys gali taikyti darbuotojui – darbuotojo perkėlimas į žemesnes pareigas ar į kitą darbo vietą. Tokios neigiamos poveikio priemonės taikymo motyvai gali būti įvairūs, pvz., darbdavys siekia išvengti daugiau pranešimų apie pažeidimus iš konkretaus darbuotojo, siekia įbauginti kitus darbuotojus ir pan., tačiau tikslas išlieka vienas – susidoroti su darbuotoju, kuris pateikė informaciją atitinkamiems asmenims. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad darbdavys gali pakeisti darbuotojo darbo sąlygas ar perkelti darbuotoją dirbti į kitą vietą tik tuo atveju, jei yra rašytinis darbuotojo sutikimas.¹⁰³ Tuo atveju, jei darbuotojas, kuris teikė informaciją apie pažeidimą, buvo supažindintas su keičiamomis darbo sąlygomis – darbuotojo perkėlimu į žemesnes pareigas ar kitą darbo vietą, ir darbuotojui nesutikus su tokiomis sąlygomis, tai gali būti laikoma teisėta priežastis nutraukti darbo sutartį darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės.¹⁰⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos darbo kodeksas nenumato, jog draudžiama atleisti darbuotoją būtent šiuo pagrindu, dėl pateiktos informacijos apie pažeidimą. Tai reiškia, kad darbdaviui užtenka pagrįsti darbuotojo perkėlimą iš vienos darbo vietos į kitą ar perkėlimą į žemesnes pareigas, o darbuotojui nesutikus, darbdavys gali nutraukti darbo sutartį.

Svarbu aptarti darbo laiko pakeitimą bei darbo užmokesčio mažinimą, kaip neigiamo poveikio priemones. Darbdavys, sužinojęs apie darbuotojo pranešimą dėl daromo pažeidimo, taip gali taikyti ir šias sankcijas – pakeisti darbuotojo darbo laiką ar darbo užmokestį. Kaip jau buvo aptarta ties darbuotojo darbo vietos pakeitimu bei darbuotojo perkėlimu į žemesnes pareigas, Lietuvos Respublikos darbo kodeksas numato, kad būtinųjų darbo sutarties sąlygų pakeitimui (šiuo atveju darbo užmokesčio mažinimas) bei darbo laiko režimo pakeitimui yra būtinas darbuotojo sutikimas.¹⁰⁵ Atitinkamai darbuotojui nesutikus su tokiais pakeitimais, darbdavys gali nutraukti darbo sutartį su darbuotoju darbdavio iniciatyva be darbuotojo kaltės. Taigi, iš pateiktų argumentų matoma, kad Lietuvos Respublikos darbo kodeksas neįpareigoja darbdavio neatleisti darbuotojo, kuris teikė informaciją apie daromą pažeidimą, jei jis nesutinka su keičiamomis darbo sąlygomis ar darbo laiko režimu.

---

¹⁰² Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 10 str. 4 d.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016, Nr. 23709, 45 str. 1 d.

¹⁰⁴ *Ibid*, 45 str. 2 d.

¹⁰⁵ *Ibid*, 45 1 d.

Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato ir tai, kad darbdaviui draudžiama teikti neigiamą informaciją apie darbuotoją tretiesiems asmenims. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje pastebima atveju, kuomet darbuotojas, nepagrįstai atleistas iš darbo, neprašo gražinti į darbo vietą, nes jam gali būti sudarytos nepalankios sąlygos¹⁰⁶ ar tokios galimybės, kaip gražinti darbuotoją į tas pačias ar panašias darbo pareigas, nebėra.¹⁰⁷ Tokiu atveju, kai darbdavio ir darbuotojo, kuris teikė informaciją apie pažeidimą, darbo santykiai nutrūksta, darbdavys negali daryti įtakos būsimam darbuotojo įsidarbinimui. Tai reiškia, kad prieš darbuotoją, pateikusiam informaciją apie pažeidimą, darbdavys negali imtis tokių priemonių, kaip šmeižto prieš patį darbuotoją būsimiems jo darbdaviams, kaip pvz., teikti neigiamas rekomendacijas apie darbuotoją, jo atliktas užduotis, kt., siekiant trukdyti darbuotojui sudaryti naujus darbo santykius.

Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, galima daryti išvadą, kad darbuotojai, pateikę informaciją apie daromą pažeidimą, gali sulaukti neigiamo poveikio priemonių taikymo iš darbdavio pusės. Siekiant to išvengti, Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato neigiamo poveikio priemones, kurių taikymas darbuotojui yra draudžiamas. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme numatytas neigiamo poveikio priemonių sąrašas nėra baigtinis, tad siekiant tinkamai apsaugoti darbuotoją, kuris teikia informaciją apie įmonėje daromą pažeidimą, visus darbdavio veiksmus prieš darbuotoją reikėtų vertinti kritiškai.

2.3. Darbuotojo konfidencialumo užtikrinimas

Siekiant tinkamai aptarti darbuotojo, kuris pranešė apie įmonėje daromą pažeidimą, konfidencialumo užtikrinimą, pirmiausia reikia aptarti konfidencialumo bei anonimiškumo sąvokų skirtumus pranešėjų apsaugos instituto kontekste. Pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą, konfidencialumas yra įstaigų ir kitų subjektų bei jų darbuotojų, valstybės tarnautojų ar pareigūnų veiklos principas, kuriuo užtikrinama, kad informaciją apie pažeidimą pateikusio asmens duomenys ir kita jį tiesiogiai ar netiesiogiai identifikuoti leidžianti informacija tvarkomi tik darbo ar tarnybos funkcijų atlikimo tikslais ir kad ši informacija neatskleidžiama tretiesiems asmenims, išskyrus minėtame įstatyme nustatytus atvejus.¹⁰⁸ Tuo tarpu anonimiškumo sąvokos Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas nenumato. Nagrinėjant minėtąjį įstatymą, galima suprasti, kad anonimiškumas yra asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, tapatybės

¹⁰⁶ Šiaulių apylinkės teismo teisėjo Jonas Stubrio 2014-01-02 sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-265-772/2014.

¹⁰⁷ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2019-01-10 nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-963-910/2019.

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 2 str. 4 d.

neatskleidimas, neidentifikavimas. Toks atvejis gali pasireikšti tada, kai pvz., asmuo praneša apie pažeidimą per Vidinį kanalą įmonėje, o Vidinis kanalas suteikia galimybę darbuotojui neatskleisti savo tapatybės. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju, kai asmuo kreipiasi į kompetentingą instituciją su tikslu pranešti apie pažeidimą, jis privalo nurodyti savo vardą, pavardę, kontaktinius duomenis,¹⁰⁹ o tai suponuoja, kad toks pranešimas negali būti anoniminis. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato apsaugą asmeniui, kuris atskleidžia savo tapatybę, kitaip tariant – užtikrina konfidencialumo pareigą neatskleisti asmens, pranešusio apie pažeidimą duomenų. Asmeniui, kuris pateikė informaciją anonimiškai, t. y., neatskleidė savo duomenų, teikdamas informaciją apie pažeidimą, šis įstatymas nesuteikia pilnos apsaugos, išskyrus atvejį, kai jo tapatybė buvo atskleista ir būtina jį apsaugoti nuo neigiamo poveikio.¹¹⁰ Taigi, įvertinus pateiktus argumentus, pastebima, kad konfidencialumo ir anonimiškumo sąvokos negali būti tapatinamos, nes konfidencialumo atveju, asmeniui, pranešusiam apie daromą pažeidimą, yra suteikiama apsauga (neatskleisti informacijos apie asmenį) pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą. Priešingai, jei asmuo teikia informaciją apie pažeidimą, tačiau savo tapatybės neatskleidžia, pranešėjų instituto apsauga tokiam asmeniui, gali būti suteikiama tik išimtiniais atvejais.

Palyginimui, vertėtų aptarti kaip SAPIN II užtikrina pranešėjų konfidencialumą bei minėtos sąvokos atskyrimą nuo anonimiškumo. Panašiai kaip ir Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos institutas, SAPIN II atskiria šias dvi sąvokas. Pabrėžiama, kad pranešėjo konfidencialumas (tapatybės neatskleidimas) privalo būti itin saugomas bei jį pažeisti yra griežtai draudžiama. Už tai, asmenims, kurie įvykdė šį pažeidimą gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė ar piniginė bauda.¹¹¹ Atkreiptinas dėmesys, kad anoniminiai pranešimai yra labiau pageidaujami iš pačių pranešėjų pusės, SAPIN II numato tokią galimybę – teikti pranešimą anonimiškai. Pabrėžiama, kad tokie pranešimai nėra skatinami, nes gali apsunkti tyrimo procesą bei gali ženkliai padaugėti melagingų kaltinimų rizika, todėl jie yra leidžiami tuo atveju, jei yra imamas atitinkamų atsargumo priemonių, kitaip tariant – išimtiniais atvejais.¹¹²

---

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 4 str. 6 d. 4 p.

¹¹⁰ *Ibid*, 3 str. 6 d.

¹¹¹ Autoriaus vertimas iš: Ethicalcontrol, *The very Sapin II | Made in France*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-12]. Prieiga per internetą: <https://www.ethicalcontrol.com/en/blog/whistleblower_law_France>.

¹¹² Autoriaus vertimas iš: Osborne Clarke, *Whistleblowing: a new regulation in France in January 2018*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-13]. Prieiga per internetą: <<https://www.osborneclarke.com/insights/whistleblowing-a-new-regulation-in-france-in-january-2018/>>.

Nagrinėjant pranešėjų apsaugos reguliavimo institutą darbo teisėje, pastebėta keletas probleminių aspektų, susijusių su darbuotojų konfidencialumo užtikrinimu. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad kiekvienas asmuo ar įstaiga, kurie turi galimybę susipažinti ir nagrinėti informaciją apie pažeidimą, privalo užtikrinti asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, konfidencialumą.¹¹³ Ši nuostata akcentuoja, kad darbuotojui, pranešusiam apie pažeidimą jo konfidencialumą privalo užtikrinti ne tik atitinkamos įstaigos, bet ir kiti asmenys. Tokiu atveju, kai darbuotojas apie pažeidimą, daromą darbo vietoje, praneša įmonėje įdiegtu Vidiniu kanalu, darbuotojo konfidencialumą privalo užtikrinti paskirtas kompetentingas subjektas. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiu atveju galima tikėtis, jog už asmens konfidencialumo atskleidimą atsakys kompetentingas asmuo pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekso nuostatas, kaip už darbo funkcijų netinkamą vykdymą. Siekiant išvengti darbdavių piktnaudžiavimo šiuo klausimu, Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad jeigu yra šio įstatymo ir kitų įstatymų prieštaravimų, taikomos šio įstatymo normos.¹¹⁴ Taip pat, atsižvelgiama ir į Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašą, kuriame nurodoma, kad kompetentingą subjektą skiria pats vadovas.¹¹⁵ Atitinkamai, Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato, kad įstaigos vadovas yra atsakingas už vidinio informacijos apie pažeidimus teikimo kanalo įdiegimą ir jo funkcionavimo užtikrinimą,¹¹⁶ kas reiškia, kad tinkamas Vidinio kanalo veikimas, funkcionavimas, įskaitomai yra ir asmens konfidencialumo užtikrinimas. Iš pateiktų nuostatų galima suprasti, kad už darbuotojo, pranešusio apie pažeidimą, konfidencialumo neužtikrinimą yra atsakingas darbdavys.

Kaip jau buvo aptarta, darbuotojui, pranešusiam apie įmonėje daromą pažeidimą, gali būti taikomos neigiamo poveikio priemonės iš darbdavio ar kitų kolegų pusės. Tokiu atveju, remiantis Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymu, darbuotojas turi teisę pranešti kompetentingai institucijai apie jam daromą neigiamo poveikį.¹¹⁷ Siekiant pašalinti daromą neigiamą poveikį darbuotojui, kompetentinga institucija, kreipiasi į darbdavį, nurodydama pranešėjams taikomas garantijas ir išaiškindama, kad atsižvelgiant į procedūras, nustatytas darbo ar tarnybos santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose,

---

¹¹³ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 9 str. 2 d.

¹¹⁴ *Ibid*, 1 str. 2 d.

¹¹⁵ 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, TAR, 2018, Nr. 18760, 9 d.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 16 str. 3 d.

¹¹⁷ *Ibid*, 11 str. 1 d.

turi būti pašalinti neigiami padariniai, kilę dėl pranešimo pateikimo.¹¹⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju galima suprasti, jog kompetentinga institucija, nors ir privalo apsaugoti darbuotojo konfidencialumą, tačiau siekiant pašalinti daromą neigiamą poveikį konkrečiam darbuotojui, privalo atskleisti jo tapatybę darbdaviui. Lietuvos Respublikos teisės aktai, reguliuojantys pranešėjų apsaugos institutą numato atvejus, kada konfidencialumo užtikrinimas nėra taikomas, tai, kai to raštu prašo asmuo, pateikiantis arba pateikęs informaciją apie pažeidimą bei tada, kai asmuo pateikia žinomai melagingą informaciją.¹¹⁹ Akivaizdu, kad darbuotojo tapatybės atskleidimas darbdaviui, nepatenka į pateiktos nuostatos apimtį. Tokiu atveju, kompetentingai institucijai reikėtų gauti darbuotojo, kurio tapatybė bus atskleidžiama, sutikimą. Pabrėžiama, kad toks reikalavimas – gauti sutikimą iš darbuotojo, Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reguliuojančiose pranešėjų apsaugą, nėra tiesiogiai numatytas. Tuo tarpu, atkreiptinas dėmesys, kad SAPIN II yra nusimatęs pareigą gauti sutikimą iš asmens panašiose situacijose – kai pranešėjo tapatybė yra atskleidžiama teisminėms institucijoms, tai gali būti daroma tik su pranešėjo sutikimu.¹²⁰

Nagrinėjant darbuotojų konfidencialumo užtikrinimą pranešėjų apsaugos kontekste, svarbu paminėti, kad juo pasinaudojo ir verslo subjektai. Šiame rašto darbe jau buvo aptartas Vidinių kanalų diegimas, jo problematika, kaip vienas iš pranešimų apie pažeidimus pateikimo būdų. Atkreiptinas dėmesys, kad šio pranešimo būdo pagrindu atsirado naujos verslo platformos – tarpininkai, kurie siekia užtikrinti pranešančių darbuotojų konfidencialumą ir, galima suprasti, kad iš dalies siekia pakeisti įmonėje paskirtą kompetentingą subjektą. Prancūzijoje, atsiradus SAPIN II įstatymui, kartu atsirado ir tokių įmonių, kurios įprastai teikia įvairias konsultacines paslaugas įmonėms, papildomos paslaugos – tarpininkavimas tarp pranešėjo ir atitinkamos institucijos.¹²¹ Taip pat, galima pastebėti ir tokių atsiradusių paslaugų, kaip Vidinio kanalo sistemos įdiegimas.¹²² Atkreiptinas dėmesys, kad tokių tarpininkų paslaugos Lietuvoje nėra labai išplitusios. Pastebima tik viena, kita įmonė, kuri teikia tokią paslaugą kaip

---

¹¹⁸ 2018 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu dėl pranešimų apie pažeidimus įstaigose pateikimo Lietuvos Respublikos prokuratūrai tvarkos aprašas, TAR, 2018-06-25, Nr. 10419, 27 d.

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, TAR, 2017, Nr. 19743, 9 str. 5 d.

¹²⁰ Autoriaus vertimas iš: Osborne Clarke, *Whistleblowing: a new regulation in France in January 2018*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-15]. Prieiga per internetą: <<https://www.osborneclarke.com/insights/whistleblowing-a-new-regulation-in-france-in-january-2018/>>.

¹²¹ Autoriaus pastaba: įmonė teikianti tokias paslaugas – Navex global. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-17]. Prieiga per internetą: <<https://www.navexglobal.com/en-gb/products/hotline-reporting-and-intake>>.

¹²² Autoriaus pastaba: įmonė teikianti tokias paslaugas – Whispli. [Interaktyvus, žiūrėta 2020-02-17]. Prieiga per internetą: <<https://whispli.com/whistleblower-platform-features/#compliant>>.

Vidinių kanalų diegimas, administravimas¹²³ ar tiesiog informavimas kaip tinkamai įgyvendinti Lietuvos Respublikos pranešėjų įstatymą.¹²⁴ Atsižvelgiant į tai, keliamas pagrindinis klausimas dėl atsakomybės už konfidencialumo pažeidimą. Vertinant šiuos faktus, vertėtų dar kartą akcentuoti, kad darbdavys yra atsakingas už Vidinio kanalo įdiegimą ir jo veikimą. Vertėtų paminėti ir tai, kad Lietuvos Respublikos teisės aktai, susiję su pranešėjų apsauga, konkrečiai dėl trečių šalių teikiamų paslaugų diegiant ar vykdant Vidinio kanalo funkcijas, nepasisako. Tokiu atveju, jei darbuotojo, pranešusio apie pažeidimą tapatybė yra atskleista (neužtikrintas konfidencialumas), nepriklausomai nuo to, kad buvo naudotasi tarpininkų teikiamomis paslaugomis, galima numanyti, kad už pažeidimą atsako pats darbdavys.

Atsižvelgiant į pateiktus argumentus, galima daryti išvadą, kad darbuotojo, pateikusio informaciją apie daromą pažeidimą, konfidencialumas yra viena pagrindinių jam suteikiamų apsaugų pagal Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą. Atkreiptinas dėmesys, kad kompetentinga institucija, siekdama sudrausminti darbdavį dėl neigiamo poveikio priemonių taikymo darbuotojui, privalo gauti to darbuotojo sutikimą, kad bus atskleista jo tapatybė. Taip pat, pabrėžiama, kad esant situacijai, kai darbuotojas naudojasi įmonės viduje įdiegtu Vidiniu kanalu, atsakomybė dėl konfidencialumo užtikrinimo atitenka darbdaviui.

---

¹²³ Teisinė Rizika, „Karštoji linija“ nuo 2019-01-01 ne vien korupcijos prevencijai, 2019. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-17]. Prieiga per internetą: <<https://teisinerizika.lt/2019/01/15/karstoji-linija-nuo-2019-01-01-ne-vien-korupcijos-prevencijai/>>.

¹²⁴ Katsu, *Atitikties Pranešėjų apsaugos įstatymui užtikrinimas. Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų diegimas 2019 m.* [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-17]. Prieiga per internetą: <<https://katsu.lt/seminaras/atitikties-praneseju-apsaugos-istatymui-uztikrinimas-vidiniu-informacijos-apie-pazeidimus-teikimo-kanalu-diegimas-2019-m/>>.

IŠVADOS

1. Išanalizavus pranešėjų apsaugos reguliavimą darbo teisės kontekste tiek tarptautinėje teisėje, tiek Europos Sąjungos teisėje, pastebėta pranešėjų apsaugos, kaip atskirų teisės aktų stoka - daugiausia pranešėjų apsauga aptariama inkorporuojant atskiras normas į įvairius kitus teisės aktus. Pažymima, kad siekiant suvienodinti Europos Sąjungos narių teisę bei detalai apibrėžti pranešėjų apsaugą, 2019 m. spalio 23 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. Tuo tarpu Lietuvos Respublikoje pranešėjų apsaugą įtvirtina Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, kurį tam tikrais atvejais papildo ir Lietuvos Respublikos darbo kodeksas.
2. Palyginus 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos su Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos esamu reguliavimu, pastebėta, kad Lietuvos Respublika iš esmės atitinka Europos Sąjungos numatytą reguliavimą, tačiau pastebima ir skirtumų, tokių kaip: pranešėjo sąvokos vartojimas, skiriasi pranešimų apie pažeidimus sritys, vidinių kanalų diegimas įmonėse bei taikomos sankcijos.
3. Išanalizavus pranešėjo apsaugos reguliavimą Lietuvos Respublikos darbo teisėje bei palyginus su Prancūzijos kovos su korupcija įstatymu, pastebimi tokie pagrindiniai probleminiai aspektai:
  - 3.1. Darbuotojo teikiama informacija Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo numatytais būdais – vidiniu kanalu, tiesiogiai kompetentingai institucijai ar viešai. Bendrai visus informacijos apie pažeidimus pranešimo būdus sieja tokie probleminiai aspektai kaip profesinių sąjungų vaidmuo pranešėjų apsaugos reguliavime, darbuotojų piktnaudžiavimas teikiant informaciją apie pažeidimą bei pranešėjo statuso terminas ir pranešimo apie pažeidimą terminas.
  - 3.2. Darbdavio neigiamo poveikio priemonių taikymas darbuotojui dėl pateiktos informacijos apie daromą pažeidimą. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas numato sąrašą neigiamo poveikio priemonių, kurias draudžiama taikyti darbuotojui. Nagrinėjant šį aspektą, pastebėta, kad Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymu numatytas neigiamo poveikio priemonių sąrašas nėra baigtinis, tad siekiant tinkamai apsaugoti darbuotoją, kuris teikia

informaciją apie įmonėje daromą pažeidimą, visus darbdavio veiksmus prieš darbuotoją reikėtų vertinti kritiškai.

3.3. Darbuotojo konfidencialumo užtikrinimas. Kompetentinga institucija įspėdama darbdavį su tikslu sustabdyti neigiamo poveikio priemonių taikymą darbuotojui, privalo gauti darbuotojo sutikimą, kad bus atskleista jo tapatybė. Tuo tarpu, darbuotojui pasinaudojus įmonėje įdiegtu vidiniu kanalu, atsakomybė už darbuotojo konfidencialumo užtikrinimą atitenka darbdaviui.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Nacionaliniai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas, *Lietuvos aidas*, 1991, Nr. 240-0;
2. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas, *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 81-1514;
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262;
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741;
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-134;
6. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, *TAR*, 2015, Nr. 11216
7. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, *TAR*, 2016, Nr. 23709;
8. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas, *TAR*, 2017, Nr. 19743;
9. Lietuvos Respublikos komercinių paslapčių teisinės apsaugos įstatymas, *TAR*, 2018, Nr. 7477;
10. Pranešėjų apsaugos įstatymo projektas 2010 m. rugsėjo 30, Nr. XIP-2459;
11. 2018 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu dėl pranešimų apie pažeidimus įstaigose pateikimo Lietuvos Respublikos prokuratūrai tvarkos aprašas, *TAR*, 2018-06-25, Nr. 10419;
12. 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas atlyginimo pranešėjams už vertingą informaciją tvarkos aprašas, *TAR*, 2018, Nr. 18760;
13. 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas kompensavimo pranešėjams už patiriamą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl pateikto pranešimo tvarkos aprašas, *TAR*, 2018, Nr. 18760;
14. 2018 m. lapkričio 14 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimu dėl Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo įgyvendinimo patvirtintas vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų įdiegimo ir jų funkcionavimo užtikrinimo tvarkos aprašas, *TAR*, 2018, Nr. 18760;

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Jungtinių Tautų konvencija prieš korupciją, Valstybės žinios, 2006-12-14, Nr. 136-5145;
2. 2010 m. gegužės 29 d. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Rezoliucija (1729) dėl pranešėjų apsaugos užtikrinimo. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.drasuszodis.lt/userfiles/Rezoliucija_rekomendacija_LT.pdf>;
3. Europos Žmogaus Teisių Konvencija. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-21]. Prieiga per internetą: <https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_LIT.pdf>;
4. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo 012/C 326/01. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-21]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>>;
5. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija CM/Rec(2014)7. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <<https://rm.coe.int/16807096c7>>;
6. 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-08]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>>;
7. 2017 m. vasario 14 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl informatorių vaidmens saugant ES finansinius interesus (2016/2055(INI)). [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52017IP0022>>;
8. 2017 m. spalio 24 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl informatorių, kurie atskleidžiamą konfidencialią bendrovių ir viešojo sektoriaus institucijų informaciją veikia viešojo intereso labui, teisėtų apsaugos priemonių (2016/2224(INI)). [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-10]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52017IP0402>> ;
9. Komisijos poveikio vertinimo santrauka, pridedama prie Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos SWD/2018/117. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52018SC0117>>;

10. 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>>.

Specialioji literatūra:

1. TILS, *Pranešėjų apsauga*, 2015. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-12]. Prieiga per internetą: <<https://www.transparency.lt/praneseju-apsauga-2/>>;
2. Antikorupcinis vadovas verslui, *Pranešimo mechanizmas ir pranešėjų apsauga*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-15]. Prieiga per internetą: <http://avv.stt.lt/VADOVAS/6-Priemonės-skaidrumui-versle-užtikrinti-ir-jų-taikymas/612-Pranešimo-mechanizmas-ir-pranešėjų-apsauga>>;
3. National Whistleblower center, *How to avoid retaliation*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-15]. Prieiga per internetą: <<https://www.whistleblowers.org/how-to-avoid-retaliation/>>;
4. TILS, „*Transparency International*“ atstovai komentuoja pranešėjų apsaugos privalumus privačiame sektoriuje, 2015. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-15]. Prieiga per internetą: <<https://www.transparency.lt/transparency-international-atstovai-komentuoja-praneseju-apsaugos-privalumus-privaciam-sektoriuje/>>;
5. International Labour Office, *Law and practice on protecting whistle-blowers in the public and financial services sectors*, 2019. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/publication/wcms_718048.pdf>;
6. Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymo projekto aiškinamasis raštas. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-16]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=1deuyjg8nd&documentId=6a990bd0686511e7aefae747e4b63286&category=TAK>>;
7. Ekspertai.eu, *Nuo šiol Europos Sąjungoje informatoriai galės saugiai pranešti apie ES teisės pažeidimus*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-21]. Prieiga per internetą: <<http://www.ekspertai.eu/nuo-siol-europos-sajungoje-informatoriai-gales-saugiai-pranesti-apie-es-teises-pazeidimus/>>;

8. I. DAUKŠIENĖ, *sąvoka „darbuotojas“ pagal sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 45 straipsnį*, 2010. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-24]. Prieiga per internetą: <<https://www.mruni.eu/upload/iblock/d3b/16dauksiene.pdf>>;
9. Europos Komisija teikia pasiūlymą dėl pranešėjų apsaugos stiprinimo, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-25]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/lithuania/Whistleblower%20protection_lt>;
10. Klaipėdos TLK, *Sąžiningu norėjęs būti Alfridas Bumblys sulaukė spyrio į nugarą*, 2013. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-01-25]. Prieiga per internetą: <<https://www.klaipedostlk.lt/saziningu-norejes-buti-alfridas-bumblys-sulauke-spyrio-i-nugara>>;
11. G20 Anti-Corruption Action Plan, *Protection of whistleblower*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.oecd.org/g20/topics/anti-corruption/48972967.pdf>>;
12. Got Ethics, *The Law "Sapin II": the new whistleblowing regulation in France*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.gotethics.com/blog/the-law-sapin-ii-the-new-whistleblowing-regulation-in-france>>;
13. Teisinė Rizika, *„Karštoji linija“ nuo 2019-01-01 ne vien korupcijos prevencijai*, 2019. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-03]. Prieiga per internetą: <<https://teisinerizika.lt/2019/01/15/karstoji-linija-nuo-2019-01-01-ne-vien-korupcijos-prevencijai/>>;
14. Deloitte, *France's new Sapin-II anti-corruption law: recommendations for French companies operating in the CIS*, 2017. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-03]. Prieiga per internetą: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ru/Documents/finance/sapin_II_en.pdf>;
15. Osborne Clarke, *Whistleblowing: a new regulation in France in January 2018*, 2018. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-05]. Prieiga per internetą: <<https://www.osborneclarke.com/insights/whistleblowing-a-new-regulation-in-france-in-january-2018/>>;
16. Ethicalcontrol, *The very Sapin II | Made in France*. [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-12]. Prieiga per internetą: <https://www.ethicalcontrol.com/en/blog/whistleblower_law_France>;

17. Katsu, *Atitikties Pranešėjų apsaugos įstatymui užtikrinimas. Vidinių informacijos apie pažeidimus teikimo kanalų diegimas 2019 m.* [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-17]. Prieiga per internetą: < <https://katsu.lt/seminaras/atitikties-praneseju-apsaugos-istatymui-uztikrinimas-vidiniu-informacijos-apie-pazeidimus-teikimo-kanalu-diegimas-2019-m/>>;
18. Autoriaus vertimas iš National Whistleblower center, *The Whistleblowers of 1777 – The Origins of National Whistleblower Day.* [Interaktyvus; žiūrėta 2020-02-28]. Prieiga per internetą: <<https://www.whistleblowers.org/news/the-whistleblowers-of-1777-the-origins-of-national-whistleblower-day/>>.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009-12-01 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-544/2009;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012-11-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-533/2012;
3. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2019-01-10 nutartis civilinėje byloje Nr. E2A-963-910/2019;
4. Šiaulių apylinkės teismo teisėjo Jonas Stubrio 2014-01-02 sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-265-772/2014.

SANTRAUKA

Pranešėjo apsaugos reguliavimas Lietuvos Respublikoje yra sąlyginai naujas institutas, kuris įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d. Iki tol, asmenims, teikusiems informaciją apie pažeidimus daromus įmonėse, apsauga buvo suteikiama bendrais teisės pagrindais. Siekiant tinkamai atskleisti magistro darbo temą, šiame darbe yra analizuojamas pranešėjų apsaugos institutas tiek Lietuvos Respublikos, tiek užsienio darbo teisės kontekste bei nagrinėjamos pagrindinės, su pranešėjų, kaip darbuotojų apsaugos reguliavimu susijusios problemos.

Magistro darbą sudaro dvi pagrindinės dalys: pranešėjo apsaugos reguliavimo ištakos darbo teisėje bei pranešėjo apsaugos reguliavimo problematika. Pirmoje rašto darbo dalyje yra aptariami pranešėjo sąvokos skirtumai, analizuojama pažeidimo, kaip sąvokos reikšmė, detalizuojamos šio instituto atsiradimo priežastys bei pagrindinis tikslas – suteikti asmenims, turintiems informacijos apie pažeidimą daromą įmonėje ir apie ją pranešus atitinkamoms institucijoms, atitinkamą apsaugą. Pirmoje dalyje taip pat analizuojamas šiuo metu esantis pranešėjų apsaugos reguliavimas tiek tarptautinėje, tiek Europos Sąjungos, tiek Lietuvos Respublikos darbo teisėje. Pabrėžiama, kad šioje dalyje, siekiant įvertinti Lietuvos Respublikoje galiojančio pranešėjų apsaugos reguliavimo atitikmenį Europos Sąjungos teisei, yra lyginami Lietuvos Respublikos įstatymai, reguliuojantys pranešėjų apsaugą su 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos.

Antroje šio darbo dalyje yra nagrinėjamos pagrindinės, Lietuvos Respublikoje šiuo metu esančio pranešėjų apsaugos reguliavimo, problemos konkrečioje teisės šakoje – darbo teisėje. Magistro darbe analizuojami tokie probleminiai aspektai: informacijos apie pažeidimus pranešimo būdai, neigiamo poveikio priemonių taikymas darbuotojui bei darbuotojo konfidencialumo užtikrinimas.

SUMMARY

The regulation of the whistleblower protection in the Republic of Lithuania is a relatively new institute, which entered into force on 1st January 2019. Until then, the protection was granted to persons who reported about the violations at their workplace on a general legal basis. In order to properly reveal the topic of the Master's thesis, the current paper analyses the institute of whistleblower protection in the context of Lithuanian and foreign labour law and examines the main problems related to the regulation of whistleblower protection.

The Master's thesis consists of two main parts: the origins of the regulation of the protection of the whistleblowers in labour law and the problems of the regulation of the protection of the whistleblower. The first part of the paper discusses the differences of the concept of whistleblower, analyses the meaning of the violation as a concept, details the reasons for the occurrence of this institute and the main aim – to provide appropriate protection to those who have information about the violation in the company and report it to the relevant authorities. The first part also analyses the current regulation of the protection of whistleblowers in international, European Union and Lithuanian labour law. In order to assess the compliance of the existing regulation of the protection of whistleblowers in the Republic of Lithuania with the law of the European Union, the laws of the Republic of Lithuania regulating the protection of whistleblowers are compared to the Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law.

The second part of this work deals with the main problems of the regulation of the protection of whistleblowers, which currently exist in the Republic of Lithuania in a specific branch of law – labour law. The following problematic aspects are analysed in the Master's thesis: ways of reporting information about violations, application of negative impact measures to the employee and ensuring the confidentiality of the employee.